

Наше Слово

PIK LXIV № 39 (3242) ВАРШАВА, 29 ВЕРЕСНЯ 2019 РОКУ
ЦІНА – зл. 3,70 zł (VAT = 5%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернетівська газета www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Евакуйовані... пожиттєво

75-ті роковини трагічної депортації українців – незасуджений злочин

Другої неділі вересня, біля пам'ятника Тарасові Шевченку у Львові, понад тисяча мешканців та гостей міста, у переддень Дня депортованих, вшанували сумну дату – 75 років від початку депортації з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшшя, Західної Бойківщини, Любачівщини автохтонних українців з території Закерзоння. У 1944–1946 роках майже півмільйона нещасних людей примусово, із застосуванням терору, репресій, конфіскації майна, переселили з Польщі до УРСР – від Галичини до Причорномор'я, Слобожанщини та Донеччини. Депортація продовжувалася до 1951 року включно.

Фото: Іван Рокита

9 вересня 1944 року, ще до закінчення II Світової війни, в Любліні, уряди УРСР та Польщі, підпорядковані більшовицькій Москві, уклали угоду про «евакуацію населення», яка передбачала повне звільнення територій, що відходили до Польщі, від українців шляхом переселення їх до УРСР, а етнічних поляків та євреїв – з України до Польщі. Протягом 1944–1951 років близько 700 тисяч українців було силоміць вигнано з батьківських земель. Вони залишили свої домівки, майно, могили близьких, храми. Нещасних вигнанців позбавлено також права повертатися на вітчизну. Екуменічну молитву за жертви депортації провів о. Богдан Прах, ректор Українського католицького університету у Львові.

— Сьогодні, коли ми говоримо про 75-ті роковини депортації, я в усіх медіа, на всіх телеканалах чую розмови не про нашу гідність, не про наші могили, не про те, що найважливіше, — рідний край наших предків, а про гроші, гроші, гроші... Коли наші діди тікали, чи брали вони з собою весь маєток? Ні. Вони брали чашу й ікону з церкви, тобто найсвятіше, що могло б нагадати наступним поколінням, ким вони є. Я розумію, що було вчинено, я знаю, що люди бідні, але будьмо чесними — кусень хліба ми нині маємо. Невже ми хочемо проміняти свою гідність, своїх предків, наші могили на потенційний кусень ковбаси? — говорила на віче

у Львові народна депутатка України й талановита співачка Софія Федина.

— Нині, в 75-ті роковини тих подій, ми маємо голосно кричати про необхідність закону про депортацію, який засудить її як злочин комуністичного режиму, котрий діяв на теренах як УРСР, так і тогочасної комуністичної Польщі. Але, якщо ми будемо говорити тільки про соціальні виплати, то не матимемо засудження того, що сталося. Пригадаймо: на 70-річчя депортації московська орда вдерлася в наш дім. Першими вони накрили градами місцевості, де були наші депортовані. Нині, коли ми хочемо, щоб московська орда понесла відповідальність за всі свої дії — і ті, які мали місце 75 років тому, і які вона здійснює зараз, — маємо боротися за те, щоб досі не покарані історичні злочини були засуджені. Зокрема, депортації 1944–1951 років, які мають бути визнані злочином проти українців, — продовжила депутатка.

Державне розпорядження «Про утворення Організаційного комітету та затвердження плану заходів з відзначення 75-х роковин депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшшя, Любачівщини, Західної Бойківщини у 1944–1951 роках» ухвалив 5 липня 2019 року Кабінет Міністрів України, на основі закону, прийнятого попередньою Верховною Радою держави. Це сталося вперше за 28 років існування незалежної України.

Документ, як подають українські медіа, передбачає проведення меморіальних заходів, тематичних виставок архівних документів і фотовиставок; у закладах освіти, закладах культури — лекцій, засідань, семінарів, інших методичних, виховних, інформаційно-просвітницьких заходів з метою донесення до молоді та студентів об'єктивної інформації про передумови, перебіг і наслідки депортації українців, а також Міністерство освіти і науки України має запропонувати закладам загальної середньої та вищої освіти передбачити в навчальних планах вивчення історичних подій, що стосуються депортації українців.

— 9 вересня 1944 року два комуністичні режими, об'єкти міжнародного права — уряд УРСР і Польський комітет національного визволення, підписали в Любліні сумнозвісну «угоду про евакуацію українського населення з території тодішньої Польщі і польських — з території УРСР», — нагадав під час львівського віче його головний ініціатор, голова Об'єднання товариств депортованих українців «Закерзоння», проф. Володимир Серета. — Скільки цинізму в самій назві цієї угоди. Слово «евакуація» означає тимчасовий захід, зумовлений тимчасовим переселенням чи виселенням унаслідок стихійного лиха або воєнних операцій... А виявляється, що ми — «евакуйовані» пожиттєво... Ця «евакуація» мала носити добровільний характер, що часто підкреслювалося в угоді.

«Вони лише зрідка стикаються з неприязню з боку поляків». Нові дослідження трудових мігрантів з України

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

У вересні з'явилися два дослідження українських мігрантів у Польщі — українське, авторства Українського католицького університету, та польське, авторства агентства East West Link (EWL) S.A. З обох опитувань дізнаємося, що представники української міграції все частіше задумуються над оселенням у Польщі.

Українська міграція в Польщі після 2015 року — це дуже змінна і динамічна група, водночас, як пише директор Центру східноєвропейських досліджень Варшавського університету Ян Маліцький, один зі співавторів польського звіту, «це цікава тема для досліджень». В останні роки ця спільнота стрімко змінювалася, зокрема тому, що абсолютна більшість громадян України приїжджала до Польщі на тимчасові заробітки. Це суттєво відрізняло українську міграцію від полонії на заході Європи.

Що дізнаємося про українських мігрантів у 2019-му? «Зростають їхні вигоди щодо заробітку, вони більше усві-

домлюють мету своєї праці в Польщі. Збільшується відсоток людей, що розраховують на дуже високі доходи — причиною цього є зростання кваліфікацій цієї групи населення. Українці в Польщі не сприймають себе лише „дешевою робочою силою” — вони усвідомлюють свою роль на цьому непростому ринку. Усе більше українських трудових мігрантів хоче оселитися в Польщі на постійній основі, перевезти сюди свої сім'ї, інтегруватися з польським суспільством», — читаємо в коментарі д-ра Віктора Росса до звіту EWL S.A. «Громадяни України на польському ринку праці: досвід, виклики та перспективи—2019».

Дослідження польської групи цікаве тим, що це вже друге видання звіту, попереднє проводилося рік тому. Отже, опитування показує не тільки теперішній стан української міграції в Польщі, але й дозволяє прослідкувати певну динаміку настроїв, характеристик і портрету цієї групи упродовж 2018—2019 років.

Що ж змінилося?

Перш за все, кількість громадян України, що погоджуються працювати в Польщі за мінімальну погодинну ставку, зменшилася за рік аж у сім разів. Водночас, кожен восьмий респондент заявив, що за одне перебування в Польщі планує заощадити і привезти додому від 10 до 30 тисяч злотих. У майже втричі збільшилася кількість громадян України, що працюють у Польщі понад 6 місяців протягом одного перебування. На третину збільшилася кількість

трудомих мігрантів з України, котрі планують оселитися в Польщі на постійній основі, разом із тим усе більше мігрантів говорять про те, що мають близьких знайомих серед поляків, з якими проводять вільний час. Аж 38,8% працівників з України планує перевезти до Польщі свої сім'ї, а 64,4% респондентів хочуть, щоб їхні діти навчалися в Польщі.

Це свідчить про бажання істотної групи українських мігрантів пов'язати своє життя із Польщею на довгий час. Нині у Польщі — лише кілька десятків тисяч громадян України з мільйона проживає постійно; невдовзі є шанс, що ця група в найближчі роки виросте до кількох сотень тисяч. Для 40-мільйонної Польщі це не надто помітна зміна, проте для 40-тисячної української меншини — зростання суттєве.

Дані дослідження EWL S.A. підтверджує також дослідження Українського католицького університету «Виклики сучасної міграції: українська спільнота в Польщі». Згідно з українським опитуванням, близько третини опитаних планують залишитися в Польщі назажди — 31,9% (у дослідженні EWL S.A. це — 32,7%). Водночас українське дослідження показує, що 22,8% трудових мігрантів хочуть повернутися в Україну (у дослідженні EWL S.A. це — 29,8%).

Обидва дослідження показують також, що серед мігрантів існує велика група, яка хотіла б перевезти своїх рідних у Польщу; водночас, не виключає повернення в Україну, якщо економічна і політична ситуація в країні стабілі-

зується. Обидва дослідження показали, що мігранти з України охоче знайомляться і спілкуються з поляками, хоча більшу частину вільного часу проводять усе ж із громадянами України. Українські мігранти загалом хвалили Польщу за відсутність корупції, умови праці, рівень оплати роботи.

Найчастіші зловживання роботодавця були пов'язані із винагородою за працю (невиплата зарплати або оплата за нижчою, ніж було домовлено, ставкою), а також описом вакансії, коли фактичні умови зайнятості відрізнялися від заявлених.

Водночас представники EWL S.A. запитали громадян України, чи зіткнулися вони із недоброзичливим ставленням через національне походження. На подібний досвід вказало 30% працівників з України, при цьому кожен п'ятий український працівник поскаржився на агресивне поводження на роботі, а кожен дев'ятий — поза робочим місцем. «Загалом вони відчувають себе тут у безпеці і лише зрідка стикаються з неприязню з боку поляків», — коментує дані експерт рапорту Віктор Росс.

Чи агресія проти третини групи — це «рідка неприязнь»? Я особисто маю великі сумніви. Ці дані цікаво розглядати в контексті з тим, що ці ж самі люди говорять про відчуття більшої безпеки і гідності, котрих вони зазнали в Польщі. І водночас — майже кожен третій заявляє про агресію на тлі національного походження. Для мене особисто ці категорії взаємно виключаються. ■

«1947 PLUS», або «солідарність знедолених»

Вирішив написати про щось, що серед української громади в Польщі може викликати невдоволення, навіть критику. Однак, можливо, варто нам задуматися над цією темою. Теорію можна назвати «1947 PLUS».

Синдром «1947 PLUS», на мою думку, слід нині вважати проявом української солідарності, або «спільнотою знедолених», яких поєднала біда вигнанців, туга за рідною землею, що врешті призвело до спалаху в розпорошеній громаді потреби національної згуртованості.

Із розповідей своїх близьких знаю, що в перші роки «на вигнанні» люди пішки ходили базарами, автовокзалами по сусідніх містечках і селах у пошуках рідних або односельчан. «Куди їх вивезли?» — це було перше питання не лише в тодішній Пруссії, яка зараз називається регіон Вармія та Мазури. Часто українські виселенці знаходили рідних, як у казках говориться, «за горами, за лісами», в нетрях Вармінсько-Мазурського регіону. Так створювалася українська «спільнота знедолених».

Наступним етапом були пошуки духовної спільноти, зокрема церковної. Таку можливість створив у селі неподалік мазурського Елку депортований туди з родиною о. Мирослав Ріпецький. «Силу цього місця творив і духовний настоятель, і віряни, які приїжджали з усієї Польщі. У місцевій капличці хрестили дітей, вінчалися, сповідалися і брали участь у літургії рідною мовою» («Свято у Хшанові», № 30 «НС» від 28 липня 2019 р.).

Наступне посилення атмосфери солідарності знедолених настало після 1956 року, коли виникло Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ). Хоч воно було до кінця свого існування не зовсім «наше», а «жовтнево-революційне», але навіть колишні політичні в'язні сталінських тюрем ввійшли до лав УСКТ, щоб творити фундамент українського громадського життя на вигнанні.

Нарешті настав 1989 рік, виникла робітнича «Солідарність» Леха Валенси, а Володимир Мокрий став депутатом Сейму Польщі. Відомі випадки, коли керовані солідарністю знедолених українські виборці, які мріяли мати політичну приналежність, їхали з усієї Польщі голосувати за свого депутата. Так само було у випадку виборів, на яких пізніше балотувалися Мирослав Чех та МIRON Сич.

Останній зараз вкотре вирішив «прорватися» на столичну вулицю Вейську, де знаходиться Сейм.

«Перебування в центрі подій дає можливість реагувати і творити відповідну атмосферу. В часи фінансової кризи я працював над тим, аби кошти, які виділяють на підтримку національних меншин, не врізали. І мої попередники, і я багато зусиль вклали в побудову добрих відносин між владою Польщі та України. (...) Роль депутата — це також робота в комісіях, зокрема в комісії нацменшин. (...) Не можна ділити меншини на «чемні або ні» й відповідно до цього призначати фінансування. (...)

Для мене важливим завданням є також підтримка українських шкіл та пунктів навчання української мови. (...)», — так пояснює МIRON Сич своє рішення («Навіть один депутат має багато можливостей», № 38 «НС» від 22 вересня 2019 р.). Він заявляє і про те, що не залишить свого Вармінсько-Мазурського регіону, де він зараз є віце-маршалком воеводського самоврядного сеймику.

Інша кандидатка у Варшаві — Мирослава Керик, котра є відомою (і не лише в столиці) як українська громадська активістка. А про різного роду заходи в Українському домі, де працює пані Мирослава, не раз писалося на сторінках нашого тижневика.

У Варшаві всі українці «приїжджі»: одні (або їхні предки) приїхали жити над Віслу колись давно, інші — прибули в пошуках роботи, навчання чи нового досвіду. Результати голосування тут насправді не будуть свідченням наявності синдрому «1947 PLUS», але покажуть, наскільки українці Варшави згуртовані, яка в них сила виборчого бюлетеня.

Наступна в українська активістка балотується в Лігніці. Це Ксеня Довгань-Доманська. Про неї читач дізнається більше в наступному номері «Нашого слова».

І ще один кандидат — Максим Капланський (м. Піла, Великопольське воєводство), родом із Київщини, до Польщі приїхав у 2001 році. Ось що він заявляє своїм майбутнім виборцям: «Мені завжди були близькі ідеали „лівих”, також тому що я маю емігрантський досвід (...). Кожна людина повинна мати право вибору і право на гідність: гей, лесбійка, українець, мусульманин. Ми всі рівні під Богом» («З'явилися повні списки кандидатів на парламентських виборах. І нові українські прізвища»,

№ 38 «НС» від 22 вересня 2019 р.). Те, що кандидати, згадані в цій статті, зокрема з Африки та України, розміщені на «далеких» місцях у виборчих списках, свідчить про те, що лідери партійних угруповань цінують кожен голос і в такий спосіб хочуть заволодіти увагою специфічного електорату.

Отже, результати виборів 13 жовтня покажуть, наскільки українці в Польщі як «закерзонці», так і «наддніпрянці», свідомі своєї сили політичного українства, інтеграції громади, згуртованості.

Щоб не повторилася ситуація, як у 2011 році, коли статистичне управління оприлюднило результати загальнопольського перепису населення. Ми всі, чухаючи потилицю, питали: «А де ж пропали близько 150 тисяч депортованих у 1947 році українців?». Не варто обманювати себе твердженням, що перепис проведено нечесно. Його результати — це не лише статистика, але й велика політика, бо в наступні роки ми переконалися, що статистика стала аргументом для рішень про фінансування українських заходів як у сеймових комісіях, так і в повітових радах на місцях проживання.

Наступний перепис має бути проведений у 2021 році. Представники статистичного управління заявляють про те, що анкету (зокрема, графу «національність») можна буде заповнити в мережі Інтернет.

Це аргумент для несміливих, які бояться, вимовляючи слово «українець», глянути у вічі людині, яка проводить перепис. Щоб у 2021 році ми не зустрічали синдром «1947 MINUS», тобто «солідарність асимільованих». ■

Орест ЛОПАТА

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Кінофестиваль «Ukraina!» у Варшаві

Триває продаж квитків на 4-й Кінофестиваль «Ukraina!» у Варшаві. Він проходитиме 24–27 жовтня в кінотеатрі «Pluzjon». У програмі: показ найважливіших українських фільмів з України останніх років, зустрічі з кінорежисерами, публічний плебісцит на кращий фестивальний фільм, майстер-класи української кухні, заходи для дітей, концерт української групи та виставка «Yellow & Blue». Продаж квитків на всі події і покази фільмів фестивалю розпочався 17 вересня. Дізнатися більше про захід можна на сторінці у Facebook (Ukraina! 4. Festiwal Filmowy) або на сайті: ukraineaff.com.

Концерт Ольги та Наталії Пасічник у Вроцлаві

10 жовтня в рамках Національного форуму музики у Вроцлаві (Narodowe Forum Muzyki) відбудеться концерт «Баллади» за участю відомих у Польщі сестер: української співачки Ольги Пасічник та піаністки Наталії Пасічник. У програмі — твори українських композиторів Миколи Лисенка та Кирила Стеценка. Початок о 19:00. Більше інформації про концерт та квитки — на сайті nfm.wroclaw.pl.

Триває набір учасників до акції «Полум'я братерства» 2020

До 7 жовтня триває набір учасників до акції «Полум'я братерства» у 2020 році. Цього року її проведено вперше. Її започаткували польські та українські скаути. У рамках ініціативи 14 серпня в кількох десятках польських міст українці разом з поляками одночасно запалили на могилах бійців УНР «Полум'я братерства». Інформацію де подавати заявки можна знайти на Фейсбук-сторінці організаторів (Programowy Ruch Odkrywców).

Український гурт «СКАЙ» — у польській столиці

Один із найпопулярніших гуртів України — «СКАЙ» уперше виступить у Варшаві. Його концерт відбудеться 4 жовтня (о 19:00) у варшавському клубі «Progresja». Нагадаємо, що українська рок-формація була музичним символом минулорічного «JamaRockFEST» у Гданську.

Зустріч Літературного клубу в Українському домі

3 жовтня в Українському домі у Варшаві (вул. Заменгофа 1) відбудеться наступна зустріч Літературного клубу «По-сусідськи». Заплановано дискусію навколо книги Нобелівської лауреатки Світлани Алексієвич «Чорнобильська молитва». Роман білоруської письменниці створено на основі розлогіх інтерв'ю з очевидцями й потерпілими від Чорнобильської трагедії: ліквідаторами та їхніми близькими, вимушеними переселенцями із заражених радіацією регіонів та самопоселенцями «зони», посадовцями, від рішень яких залежали долі десятків тисяч людей, і з дітьми, котрі знали, що народилися вже приреченими. У рамках засідань клубу проводитиметься читання та обговорення книги. Участь у зустрічі — безкоштовна. Початок о 18:00.

Зустріч із наймолодшим українським політичним в'язнем та показ фільму у Кракові

29 вересня у Кракові відбудеться показ фільму «Заручники Путіна». Стрічка розповідає про українських політичних в'язнів Кремля, яких незаконно утримували в Росії. У ній, зокрема, містяться розповіді наймолодшого українського політичного в'язня Павла Гриба. Після показу відбудеться зустріч з українцем.

Нагадаємо, що колишній український в'язень нещодавно заявив в інтерв'ю для Польського пресового агентства, що він завдячує свободою, зокрема, підтримці з боку Польщі. Гриба та 34-х інших українських в'язнів 7 вересня звільнили внаслідок обміну полоненими між Росією та Україною.

«Поляки сміливі. Я вдячний усім, хто мене підтримував. Без вашої допомоги я б не повернувся з полону. Польща допомагає боротися за людей, які потрапили до в'язниці незаконно та без підстав. Сьогодні — це громадяни України, завтра — можливо, також грома-

дяни Європейського Союзу», — заявив молодий українець.

Підтримало 21-річного Гриба та інших ув'язнених, зокрема, Міністерство закордонних справ Польщі: після винесення вироку опубліковано заяву, у якій категорично вимагалося звільнення в'язня.

Наймолодший із українських політв'язнів також згадує, що, опинившись у в'язниці, він отримував листи з Польщі. Найбільше йому сподобалась листівка з Кракова. Якраз зараз випала нагода відвідати це місто.

Показ фільму та зустріч із Павлом Грибом заплановано в клубі «ZetPeTe» за адресою (вул. Dolnych Młynów 10). Початок о 18:00.

Фільм про Голодомор став лауреатом польського кінофестивалю у Гдині

Фото з facebook.com/pg/FPFFGdynia

Стрічка «Громадянин Джонс» польської режисерки Агнешки Голланд отримав головну нагороду 44-го Фестивалю польських художніх фільмів у Гдині «Золоті леви». У Головному конкурсі за нагороду змагалися 19 художніх кінострічок. У фільмі польської режисерки розповідається історія валлійського репортера Гарета Джонса, який уперше в західній пресі під власним ім'ям заявив про Голодомор в Україні. 1933-й рік. Журналіст і радник британського прем'єр-міністра приїжджає до Москви, щоб узяти інтерв'ю у Сталіна. Там він знайомиться з Адою Брукс, і жінка відкриває йому очі на «радянську утопію». Ризикуючи життям, Джонс розпочинає власне розслідування, аби крок за кроком відкрити правду про найбільшу в історії трагедію українського народу.

Зйомки фільму «Громадянин Джонс» проходили в Польщі, Україні та Великобританії. Прем'єра відбулася під час 69-го Берлінського міжнародного кінофестивалю. 9 вересня в мережі з'явився його офіційний трейлер. У прокат до польських кінотеатрів він увійде 25 жовтня. Назва в українському прокаті фільму — «Ціна правди». Прем'єру стрічки в Україні заплановано на 28 листопада цього року.

Про сім'ю Федороньків — у програмі «Dzień dobry TVN»

22 вересня на телеканалі TVN у програмі «Dzień dobry TVN» показали короткий сюжет про сім'ю Федороньків. Нагадаємо, отець Семен Федоронько народився в селі Чертіж біля Сянока в 1893 році, потім його дорога завела до Житомира, а згодом — до Перемишля, де він заснував парафію та став священником. Він був капеланом у польському війську для вояків православного віровизнання. Священника вбили у 1940 році в Катині. Двоє його синів, підхорунжі Армії крайової — В'ячеслав і Орест — героїчно загинули в серпні 1944 року під час Варшавського повстання. Третій син Олександр був пілотом 300-го бомбардувального дивізіону Польських повітряних сил у Великобританії й загинув під час нальоту на Мангайм. Символічна могила батька та синів знаходиться на православному кладовищі на варшавській Волі.

Як сказала в сюжеті онука отця Федоронька Александра Адамчевська: «Польща була їх батьківщиною, хоч вони — українці». Сюжет можна подивитися на сайті телеканалу TVN (передача: «Historie nieznanе. Opowiedz nam swoją rodzinną historię!»).

У Перемишлі презентували книги про депортацію українців із Польщі

19 вересня в Народному домі в Перемишлі відбулася презентація нововиданої в українському опрацюванні книги Романа Кабачія «Вигнані на степи» про депортацію українців із території Закерзоння до радянської України в 1944–1946 роках. Ця публікація в першій версії, польською мовою, побачила світ у 2012 році стараннями видавництва «Тирса».

Українське видання «Вигнаних на степи» дуже важливе в контексті процесів усвідомлення в українсько-

му суспільстві та повернення пам'яті про сталінські депортації, а також про походження українців із регіонів Підляшшя, Холмщини, Надсяння, Лемківщини, Західної Бойківщини та Пряшівщини. Книга Романа Кабачія була видана в рамках проекту та фінансування Українського культурного фонду видавництвом «Люта справа». (Кася Комар-Мацинська)

Звітно-виборчі збори гіжицького гуртка Об'єднання українців у Польщі (ОУП)

Фото з архіву гуртка ОУП у Гіжицьку.

Згідно з постановою конференції Мазурського відділу ОУП, яка мала місце 14 липня 2019 року, голова гуртка в Гіжицьку Вікторія Петюк не має польського громадянства, тому не може очолювати гурток, а також бути в управі, як і секретар гуртка Наталія Мурин. З цього приводу 15 вересня в осередку української культури в Гіжицьку відбулися звітно-виборчі збори місцевого гуртка ОУП. Про це повідомляє Вікторія Петюк, яка після відновлення роботи організації очолювала гурток з 3 лютого 2019 року. Вона приготувала короткий звіт діяльності управи гуртка, розповіла про головний напрямок, над яким успішно працювала управа, а саме — інтеграція української спільноти в Гіжицьку та прозора політика функціонування структури. Демократичним голосуванням обрано нового голову гуртка й доповнено управу, яка тепер виглядає наступним чином: голова — Дам'ян Міштук, секретар — Анна Филяк, скарбник — Дарія Луцась, члени управи — Ольга Пік-Кішко, Юстина Сенейко, Катерина Міштук і Малгожата Пелішко.

Ведучий зборів Мирон Міштук після виборів звернувся до всіх присутніх із проханням, щоб свої пропозиції або зауваження висловлювали тут, на зборах, де на це є час і місце, а не по домівках, створюючи непотрібні плітки. Загальні збори, на яких були присутні 38 членів організації, пройшли в спокійній атмосфері й конструктивних розмовах. До слова був запрошений голова Мазурського відділу ОУП Адам Цалка, який побажав успіхів новій управі, а також декларував свою підтримку та співпрацю. Протокол із засідання оформила вчителька гіжицького пункту навчання української мови Мирослава Хоховська.

Зустріч із Богданом Борусевичем у домівці у Гданську

15 вересня в Українській домівці в Гданську громада мала можливість познайомитися з однією з легенд «Солідарності» — віце-маршалком Сенату Богданом Борусевичем. Під час зустрічі пан Борусевич зазначив, що віддавна цікавиться українськими справами, польсько-українськими стосунками та вважає, що польська держава повинна зробити все для того, щоб етнічні українці — як громадяни Польщі, так і мігранти з України — почували себе повноправними членами суспільства й мали можливість плекати власну культуру. Запитання, які присутні ставили на зустрічі, стосувалися дуже широкого спектра проблем, серед яких були і політика уряду Польщі щодо української меншини, і перспективи діяльності української громади в Гданську, і складна ситуація з легалізацією перебування численних трудових мігрантів з України. Український консул Лев Захарчишин, зокрема, наголосив на необхідності поширення історичного досвіду позитивної польсько-української співпраці та доцільності створення у Гданську українського культурного центру, що мав би працювати на постійній основі.

(Дмитро Забіяка)

Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

ІНТЕРВ'Ю

Мирослава Керик:

«Усі ми – це Польща. Польська політика ще цього не усвідомила»

Мирослава Керик, голова фонду «Наш вибір», що веде Український дім у Варшаві, натуралізована в Польщі мігрантка з України, висувається до Сейму з 38-го місця в списку «Громадянської коаліції», котра об'єднала «Громадянську платформу», «Сучасну», «Зелених», «Польську ініціативу». Мирослава не вступила в жодну партію – її запросили в список разом із групою інших громадських діячів. «Наше слово» поговорило із нею про причини старту у виборах і його потенційні наслідки.

Мирославо, ти пам'ятаєш, що політики «Громадянської платформи» говорили останнім часом про мігрантів з України?

Конфронтаційних висловлювань — не пригадую.

А пам'ятаєш історію з варшавською радою, котра написала на Фейсбуку, що «має свою думку про українців»?

Так. Тоді була широка громадська реакція на це, і твоя, і наша — партія наступного дня подала справу до товариського суду, а ця жінка врешті-решт не пройшла у минулорічних муніципальних виборах.

Політики «Громадянської платформи» загалом приязно відгукуються про українців — видно, що за одним шаблоном, хоча усвідомлено вказують, що історія — про неї варто пам'ятати, проте в Польщі ми раді бачити мігрантів з України.

Можливо, причина в тому, що частина політиків з цієї партії широко співпрацює з українською громадою у Польщі. Вони зацікавлені у розвитку добросусідських відносин. Я знаю політиків цієї партії особисто, знаю тих, котрі діють задля примирення і побудови відносин на партнерських умовах. Тому я погодилася, як громадська активістка, висуватися у списку «Громадянської коаліції», бо знаю її політиків, котрі діють задля нашої громади.

Можеш назвати прізвища?

Це Марцін Свенціцький, Ярослав Шостаковський, який, до речі, висувається у Варшаві до Сейму під п'ятим номером. Він багато років є депутатом самоврядування, завдяки його сприянню у Варшаві є сквер Василя Стуса. Він допоміг у багатьох ініціативах, про його діяльність можуть розповісти також представники Об'єднання українців у Польщі — він багато робить для пам'яті про українців, котрі теж гинули за Польщу. Ми, зі свого боку, говоримо з ним про нових громадян Польщі, котрих стає все більше; говоримо теж і про мігрантів, котрі не мають громадянства, проте права котрих треба захищати. Це не тільки сезонні працівники, але й студенти, бізнесмени, викладачі, котрі платять тут податки, залишаються жити, тому для них важливі процеси в Польщі.

Але вони не мають права голосу.

Але вони пов'язують своє життя з цією державою! Мені важливо, щоб вони теж були представлені. Це йде на користь самій польській державі. Я займаюся трудовим правом — ми досліджували ситуацію українських працівників на польському ринку. У ситуаціях з громадянами України бачимо ті проблеми, які існують в системі польського працевлаштування.

Загалом?

Загалом. Мігрантів ці проблеми стосуються більше, бо вони менш захищені. Проте працевлаштування без контрактів, короткотермінове, без сплати внесків у пенсійний фонд, вимушений перехід на приватну підприємницьку діяльність — це все проблеми, які також стосуються поляків.

Або інший приклад — у Польщі всі дозволи на працевлаштування для іноземців прив'язані до конкретного працедавця і конкретної посади. Якщо мігрант іде вгору кар'єрними сходами, чи якщо хтось знайшов краще оплачувану роботу на такій самій посаді — він мусить зробити віднова всі дозволи. Це прив'язує мігрантів до одного місця праці і одного працедавця. Якщо ми хочемо вивести з тіні цілі сектори, які намагаються обійти весь бюрократизм, якщо хочемо, щоб платилися податки, треба змінювати систему дозволів. Наприклад, видавати їх не на конкретного працедавця і конкретну посаду, а на цілу галузь. Є, наприклад,

▲ Мирослава Керик

сільське господарство: ну хто здобуватиме дозвіл на працевлаштування на два тижні збору полуниць в одного працедавця? Наш громадський сектор говорить про це багато років. Думаю, така зміна буде корисна як працівникам, так і їхнім працедавцям.

А чому досі всі законопроекти щодо міграційної політики виходили в Польщі з міністерства, а не з депутатської ініціативи? Депутатів це не цікавить?

У Польщі чимало змін, що полегшили процедури працевлаштування мігрантів, які є наслідком тиску польського бізнесу на уряд. А частина депутатів парламенту живе трохи в іншій реальності. Депутати правлячої партії поготів живуть з ідеєю, що сюди зараз прийдуть величезні групи сирийських біженців і позбавлять Польщу власної ідентичності. Міграцію бачать в категорії загрози. Правляча партія практично заблокувала європейські кошти на інтеграцію мігрантів — щоправда, під тиском Брюсселя мусила змінити рішення, проте перерозподіл зроблено на користь воєвод.

Котрі досі міграцією займалися наказово — видавали рішення про перебування.

У Польщі не існує продуманої міграційної чи інтеграційної політики щодо мігрантів. Зокрема, ідеї, що інтеграція мігрантів не загрожує державі, а йде їй на користь. У центрі такої політики має бути людина. Не можна думати, що працівник приїде лише на короткий час, попрацює і поїде, а ми не маємо нічого з цим спільного. Це головна помилка, котру зробила Німеччина в середині ХХ століття: дивлячись на громадян Туреччини як на тимчасових «гостьових» працівників, влада не зауважила, що утворилися місця, у яких не говорять німецькою мовою. Усе тому, що влада проігнорувала, що мігрант — не тільки працівник, але й людина. Не можна про міграцію говорити тільки в економічних категоріях, без інтеграційної політики.

Мирон Сич, інтерв'ю з яким з'явилося у попередньому номері тижневика, твердив не один раз, що не можна виграти виборів, спрямовуючи кампанію лише до українців. До кого ти ще звертатимешся?

До нової діаспори. До української меншини — громадян Польщі. І до поляків, яким небайдужі добросусідські відносини з Україною, які вважають, що

від них залежить майбутнє польської держави. Окрім цього, я багато років живу в Польщі, ходжу до лікарів, маю побутові проблеми. У кампанії я теж говоритиму про ці речі, вони мене стосуються так само, як і автотонних мешканців Польщі.

Ототожнюєш себе з «шісткою Схетини» (програма «Громадянської коаліції» — ред.)? Це він поставив один з основних акцентів на проблемах сфери охорони здоров'я.

Так. Це частина моєї кампанії. Я підтримую відновлення системи верховенства права, соціальну підтримку працівників, старших людей, зміни в освіті, але також цивільні партнерства. Це важлива частина моїх поглядів.

Ти знаходишся на 38-му місці у варшавському списку. Ми з тобою розуміємо, що мусить статися неабияке чудо, щоби ти потрапила в парламент. Чи можеш сказати, що було метою старту у виборах із розумінням, що ти до парламенту не увійдеш?

Кампанія дає нагоду заявити про себе. Не конкретно про свою особу, але про історію мігрантки, активістки, жінки, котра користується активним виборчим правом. Я хочу показати, що така група існує, ми є громадянами Польщі, Польща не є моноетнічною країною, про це треба думати. Українці — це не тільки фізичні працівники (котрі теж роблять великий внесок у розвиток Польщі), але також це широкий спектр різних людей... А може, чудо станеться і за мене проголосує багато виборців? (сміється).

Ти розумієш ризики такого старту як голова неурядового фонду? Польща — це щораз більше поділена в політичних поглядах держава, і старт зі списку одного з двох головних політичних суперників може мати свої наслідки.

За останні роки більшість громадських організацій Польщі звикла до того, що ми не є частиною мейнстріму. Моя організація весь час є аполітичною, а моя участь у виборах — це окрема історія. Фонд свідомо не надає підтримки жодній політичній партії, щоби допомагати українським мігрантам чи будувати добрі польсько-українські відносини. У згідних із нашими статутними цілями ініціативах будь-яка партія може бути партнером. Це стосується і польського, і українського контексту. Ми намагаємося керуватися цінностями — коли в Україні стояв перший, другий Майдан, ми його активно підтримували, проте це була підтримка не політичних партій, а цінностей. Хоч у Польщі вже давно третій сектор оцінюють не по-партнерськи. Можливо, тому варто йти в політику, щоби громадські діячі стали рівноправними партнерами в діалозі?

Це дуже цікава і одночасно прикра теза — у розвинених демократіях політик і громадський діяч є рівними. У зв'язку з цим в мене останнє питання: а чого зараз бракує в польській політиці?

Політика в Польщі дуже довго обертається навколо тих самих імен. Тому я дуже тішуся, що одна з найбільших польських партій відкрила свої списки для громадських діячів, зокрема для мене, жінки з мігрантським походженням. Польська політика поки що не до кінця усвідомлює, які зміни відбулися в останні роки в суспільстві: що є люди віруючі і невіруючі, що віруючі є різних конфесій, що є люди, котрі говорять різними мовами, що є поляки і рівноправні з ними натуралізовані мігранти. І що всі ми — це Польща. ■

Розмовляв Ігор ІСАЄВ
Фото автора статті

УКРАЇНА

X Міжнародний поетичний фестиваль «Meridian Czernowitz»

Чернівці на культурній карті Європи

Що означало в минулому і що означає сьогодні вираз: бути частиною європейського культурного простору? Чи можливе повернення до інтелектуальної слави та позиції міста, яке колись було столицею герцогства Буковина, талановито зображеною на майоліці будинку сучасного Чернівецького художнього музею? Там, у пантеоні грецьких богів Юпітер уособлює Відень, а Юнона — Буковинську столицю. Як сьогодні повертати до золотого віку, але вже не імперії, а просто притаманної для неї найвищої якості культури й вільнодумства, ще й на таких географічних окраїнах світу, де розташовані Чернівці? Усі ці теми порушили члени Міжнародної літературної корпорації «Meridian Czernowitz» під час організованого ними вересневого поетичного заходу, який уже вдесьте 5—8 вересня 2019 року відбувся в їхньому вкрай винятковому місті.

Черн на Пруті — місто-митниця, перша письмова згадка про яке сягає початку XV ст., — не мало великого ані адміністративного, ані культурного значення на тодішній карті Європи. Здобуло його вже місто Czernowitz, розбудова якого почалася в кінці XVIII ст. руками австро-угорського імператора. Для управителів імперії важливим було укріплення свого впливу на Буковині, встановлення різного роду культурних структур, які мали б допомагати цьому регіону розвиватися в науковому та мистецькому напрямках. Окрім зміцнення східних рубежів своєї великої країни, Австро-Угорщина в найбільш мирний із можливих способів, тобто через підсилення самосвідомості населення та їхнього добробуту, намагалася також створити реальну протизахисну загрозу Туреччині.

Чернівці на сьогодні нараховують 250 тис. населення, тут живе поруч кілька десятків різних національних та мовних груп. Це місто справді може похвалитися багатокультурною спадщиною, яка знаходить віддзеркалення в сучасності. У центрі що два кроки розташовані народні домівки (німецький, румунський, польський, російський, єврейський) та культурні установи. Що цікаво, в просторі міста можна знайти дуже багато масонської символіки.

Найяскравішим свідченням притаманної Чернівцям пошани до багатокультурності є просто унікальна історія бургомістра Трояна Поповича, який очолював місто під час Другої світової війни, коли Буковина знаходилася під румунською окупацією. На той час у чернівецькому штетлі (єврейська ділянка — прим. ред.) проживало близько 50 тисяч євреїв, згуртованих в одній ділянці, яка стала єврейським гето. Троян Попович не міг погодитися зі знищенням такої великої кількості населення свого міста та доклав усіх зусиль, щоб урятувати якнайбільше людських життів. Завдяки його старанням вижили близько 20-ти тисяч чернівецьких євреїв. Так був створений Список Поповича. Для порівняння — краківський підприємець Шиндлер, про якого Стівен Спілберг зняв відоме на весь світ кіно, врятував 1200 євреїв.

Чернівці на культурній карті України відмічені, між іншим, першим публічним виконанням «Червоної рути» Володимира Івасюка в дуєті з Оленою Кузнецовою на театральній площі міста в 1970 році. Згодом існування на європейській культурній карті міста завдячує великому єврейському німецькомовному поетові Паулю Целану, який народився тут у 1920 році. Своє дитинство та юність провів у Чернівцях, де його застав голокост. Батьки Целана, на жаль, не мали щастя увійти до Списку Поповича та загинули в одному з нацистських концтаборів. Сам поет потрапив до румунського трудового табору, та попри важкі умови йому вдалося вижити. Після завершення війни втік через Румунію, Австрію до Парижа. На Заході став відомим і шанованим письменником. Помер, наклавши на себе руки, в 1970 році.

Вокзал у місті — це останній, віддалений на схід, залізнично-комунікаційний пункт Австро-Угорської імперії. Усе, що дали, — залишки панування Росії. Тому Чернівці сприймаються як місто-кордон тогочасної західноєвропейської культури. Наскільки зараз вони продовжують існувати у свідомості пересічного європейця, об-

говорювали українські видатні письменники під час дискусійних зустрічей на фестивалі «Meridian Czernowitz».

Рефлексії, зокрема, Юрія Андруховича, чи не найбільш відомого українського поета, письменника, перформера, були доволі песимістичними. Попри те що на фестиваль кожного року у ролі гостей запрошуються кращі поети з таких держав, як Німеччина, Австрія, чи Ізраїль, часто пов'язані або зачаровані творчістю Пауля Целана, попри те що з року в рік стає більше відвідувачів з інших держав, на превеликий жаль, Україна як самостійний культурний простір залишається на Заході незрозумілою, екзотичною, а зараз уже навіть і немодною. Думку цю висловив письменник, відомий у західних країнах Європи, книги якого перекладаються багатьма іноземними мовами. Андрухович із гіркотою констатував, що коли він приїжджає десь у Західну Європу на культурну подію й каже, що з України, то коло людей, зацікавлених ним, зразу меншає до однієї-двох осіб. Ті люди найчастіше питають, чи він часом не з Києва. Але, дізнавшись про Івано-Франківськ, і ці дві особи відходять. Згодом автор відмічає, що такого переважно не буває з російськими письменниками. І це не лише з політичних міркувань. Просто російська література надзвичайно сильно вписалася у світовий канон, тому до сучасних російських письменників ставляться серйозніше та з більшою пошаною, ніж до тих із незрозумілої, молоді України.

Дійсно, під час поетичного фестивалю, який тривав чотири дні, виступило чимало гостей із за кордону. Читання віршів Пауля Целана відбувалося в дворику кам'яниці, в якій він мешкав. Читання сучасної німецької поезії — в Німецькому народному домі близько головного пішого тракту міста — вулиці Ольги Кобилянської. Саме ця вулиця в минулому називалася Панською і була найбільш престижною частиною Чернівців. Бруківку щоденно чистили водою з мильною піною, не дозволялося на неї входити перекупкам із кошиками, а в усіх перехожих чоботи перевірялися на чистоту. На згадку про ексклюзивність цієї вулиці поставлено на ній залізну скульптуру двірника з мітлою із троянд.

Більшість літературних дискусій відбувалася в Центральному палаці культури Чернівців при театральній площі, який колись був Єврейським народним домом. Досі на кованих поручнях сходів знаходяться Давидові зірки. Натомість сучасну, ошадну за формою та надзвичайно символічну й сильну творчість поетів з Ізраїля, у виконанні авторів та в супроводі перекладу Андрія Любки, можна було слухати в головній синагозі Чернівців. В один із вечорів, у старому недіючому костелі Найсвятішого Серця Ісуса, відбулося дивовижне дійство — театральна вистава «Альберт або найвища форма страсти», у якій взяв участь, серед інших, Юрій Андрухович.

Дивлячись на майже цілковито чоловічий «пантеон» присутніх на чернівецькому фестивалі, названому любителями аббревіатур — «Укрсучліт», складається враження, що живі українські поети мають хист шоуменів. І не лише тому, що вони переважно досить привабливі чоловіки. У них є талант інтригувати людей та засівати новими думками. Блискучі, іронічні дискусії, які вів Олександр Бойченко (з Любкою, Андруховичем, Померанцевим, Прохаськом), презентації нових видань та міркування про стан сучасної української культури можна було слухати безкінечно. Уже не кажучи про творчу всюдисущість Сергія Жадана, який до цього розносив публіку на рок-концерті гурту «Жадан і Собаки», то зачитував свої дитячі віршики, то стояв на сцені лише з планшетом та декламував свої нові потужні вірші про війну в Україні.

Фестиваль «Meridian Czernowitz» — цікавий, колоритний і затишний, як і самі Чернівці. Захід не паралізує місто, як Форум видавців у Львові, — тут героєм є одне видавництво та пов'язаний із ним культурний «целанівський центр». Проте це дуже цінна подія, можливо, не така грандіозна для формату всієї Європи, але, безумовно, справжня перлинка на фоні всієї України. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

ПУЛЬС
УКРАЇНИ

Росія заблокувала визначення дати розведення сил на Донбасі. Українська сторона підтвердила готовність до розведення сил та засобів в районі Золотого та Петрівського, натомість російська сторона заблокувала визначення можливої дати розведення. За словами речниці представника України в Тристоронній контактній групі (ТКГ) Леоніда Кучми Дарки Оліфер, в ході обговорень українська сторона заявила, що не має принципів заперечень по суті «формули Штайнмаєра» щодо місцевих виборів. Однак реалізація цієї формули можлива лише за умови виконання наступних пунктів: повне припинення вогню; забезпечення ефективного моніторингу СММ ОБСЄ на всій території України; виведення з території України збройних формувань іноземних військ і військової техніки; розведення сил та засобів вздовж всієї лінії зіткнення; забезпечення роботи Центральної виборчої комісії України, українських політичних партій, медіа та іноземних спостерігачів; встановлення контролю за невідконтрольною Україні ділянкою українсько-російського кордону та виконання інших пунктів, передбачених українським і міжнародним законодавством та Мінськими угодами. Д. Оліфер повідомила також, що сторонами досягнуто «значного прогресу щодо взаємного одночасного звільнення утримуваних осіб». Крім того, Оліфер повідомила, що в соціально-економічній підгрупі працюють над забезпеченням життєдіяльності інфраструктури Донбасу та підготовкою до холодної пори року.

Кабінет міністрів звільнив голову Українського інституту національної пам'яті Володимира В'ятровича, який перебував на цій посаді з 2014 року. В'ятрович оприлюднив відкрите звернення, де перерахував свої досягнення на посаді та зазначив, що отримав запевнення від прем'єр-міністра про збереження статусу інституту та продовження його формату та напрямків роботи. На його думку, більшість амбітних цілей, які ставив перед собою, досягнув: Україна вільна від тоталітарної символіки, архіви КДБ відкриті, справедливість щодо учасників визвольного руху відновлено — їх визнано борцями за незалежність, реабілітація жертв репресій за оновленим законом розпочалася, проведено масштабну працю з популяризації української історії та розвінчування міфів про наше минуле. Володимир В'ятрович переконаний, що робота інституту має бути продовжена: мають втілюватися започатковані інституційні проекти, тобто створення Музею Революції гідності та Архіву національної пам'яті. Також слід продовжувати роботу з популяризації історії, оскільки, на думку В'ятровича, ці знання роблять українців не лише розумнішими, але й сильнішими.

Комітет з питань розвідки Палати представників США заслухав генерального інспектора розвідувального співтовариства Майкла Аткинсона з приводу скарги співробітника його відомства після розмови президента Дональда Трампа з президентом Володимиром Зеленським. Слухання відбувалися у закритому режимі. Представники комітету впродовж трьох годин ставили запитання Аткинсону, проте він ухилявся від відповідей. Нагадаємо: на початку вересня у виданні «The Washington Post» з'явилася інформація про те, що президент США Дональд Трамп намагається змусити президента Володимира Зеленського втрутитися в президентські вибори в США, які повинні відбутися в 2020 році. За повідомленням медіа, йдеться про відкриття справи щодо сина колишнього віце-президента США Джо Байдена та його ролі в українській газовій компанії. Д. Байден є одним із претендентів на посаду президента США від Демократичної партії. Він ще у 2015 р. запевняв, що його син Хантер не має відношення до корупційних схем в Україні через присутність у раді директорів компанії «Burisma Holdings».

Палата представників Конгресу США схвалила військову допомогу Україні. Конгресмени Палати представників підтримали рішення виділити Україні 250 мільйонів доларів на військову допомогу. Відповідний законопроект був затверджений 19 вересня. Згідно із документом, виділення коштів на військову допомогу буде продовжено наступного фінансового року, який починається у США з 1 жовтня. Нагадаємо: наприкінці серпня президент США Дональд Трамп доручив своїй команді з національної безпеки переглянути програму фінансування системи безпеки в Україні. Затримка зумовила критику з боку Конгресу. «Washington Post» писала, що адміністрація Трампа призупинила допомогу, щоб здійснити тиск на президента Володимира Зеленського для відновлення корупційного розслідування стосовно колишнього віце-президента Джо Байдена та його сина.

За pravda.com.ua підготувала **ав**

Без права на забуття

Люди, які тут померли, не мають цвинтаря, навіть таблиці зі своїм прізвищем. Тим, кому вдалося вижити, було наказано стерти зі своєї пам'яті все, що тут відбувалося. Вони мовчали десятиліттями, щоночі прокидаючись від жаху, який назавжди залишився в підсвідомості. Це – Явожно, колишня філія Аушвіц, яку в 1947 році перетворено на транзитний табір для депортованих українців, запідозрених у зв'язках з Організацією українських націоналістів та Українською повстанською армією.

Заданими Українського архіву у Варшаві, в концтаборі Явожно в 1947 році було ув'язнено 3 873 особи, з них – 2 781 українець (823 жінки, кільканадцять дітей, 22 греко-католицьких та 5 православних священників).

Окрім українців, в'язнями концтабору були німці, фольксдойчі та представники інших етнічних груп, звинувачених у співпраці з нацистами. Значну частину серед них становили сілезійці, які в роки II Світової війни підписали анкети про німецьке арійське походження.

Протягом 1947–1949 років, через нелюдські умови, важку працю, голод, хвороби й тортури, в концтаборі померло понад 160 в'язнів-українців. Їх ховали в лісі між обозом та містечком Шакова неподалік від концтабору. Ховали без священника. На могилах не встановлювали хрестів.

Зараз тут – символічні могили. Цього року, вже традиційно, в другу суботу вересня в лісі, біля пам'ятника жертвам тоталітарного режиму, відбулася божественна літургія та панахида у честь вшанування пам'яті жертв центрального табору праці в Явожні. Члени Об'єднання українців у Польщі, представники громадських і релігійних організацій з Польщі й України, представники влади міста, Генерального консульства України в Кракові поклали квіти до пам'ятника та символічних могили.

«Сьогодні на цьому місці ми повторюємо головні послання: історія, пам'ять, мир, молитва. Маємо пам'ятати історію заради миру в теперішньому й майбутньому. Зараз в Україні шотижня ми ховаємо молодих людей, які загинули на війні, яких убив інший сучасний тоталітарний режим – російський», – говорить голова Львівського регіонального суспільно-культурного товариства «Надсяння» Соломія Рибницька.

Представники цієї організації, яка об'єднує нащадків українців, виселених зі своїх земель під час акції «Вісла», приїжджають до Явожна щороку. Цього разу було 150 осіб. Близько 30 з них мають родичів, які зазнали пекла явожнського концтабору.

«Чому ми маємо говорити про це? Бо хто не пам'ятає минулого, той не має майбутнього. І наші діти мусять це знати. Бо інакше буде те, що відбулося з Кримом і Донбасом», – переконана пані Марія з Самбора.

Подію організувало Об'єднання українців у Польщі (гурток у Катовицях) за підтримки місцевої влади. Після панахиди відбувся концерт за участю дитячих колективів з України та Польщі. ■

У статті використано матеріали львівського музею «Територія терору».

Світлана ЛАГУЗ
Фото авторки статті

Евакуйовані... пожиттєво

Продовження з 1 сторінки

А насправді вона була зумовлена тим, що нас на прабатьківських землях не мало вже бути... Холмщина – край, який зазнав чи не найбільше лиха від польських боїв, польського підпілля ще в 1943-му, а особливо в 1944 році. Цим терором люди вже були морально «підготовлені» виїхати звідси, з цього пекла, бо кожен пережитий день ставав передумовою того, що відбуватиметься найближчої ночі. На одній Холмщині тільки навесні 1944 року спалено понад 50 українських сіл, і це лихоліття тривало далі. Але не тільки пограбування, масові вбивства були на порядку денному. Тотальна дискримінація українців, заборона українських шкіл, українського культурного життя, участі українців в аграрній реформі, при тому, що майже всі вони були селянами-хліборобами, – усе це стало причиною, що люди погоджувалися виїжджати на «добровільних» засадах. Добровільна «евакуація» провалилася остаточно навесні 1945 року. Тому масові вбивства були перенесені на Надсяння. Якщо символом трагедії Холмщини є Сагринь, то символом трагедії Надсяння є Павлокома. Можна ще назвати десятки інших місцевостей, де відбувалися трагічні події. Згадаю хоча б Писковичі, де нинішня польська повітова, навіть воєводська влада усвідомлює, що там сталося. Переселенська комісія зібрала українців з Писковичів і навколишніх сіл у школі. Тимчасом село оточила польська бойовка «Волиняка», «Кудлатого» та інших. Бандити, вигнавши комісію, почали вбивати тих безборонних людей...

У серпні 1945 року польська комуністична влада перестала гратися в добровільність виселення.

– Три спеціально підготовлені польські дивізії з вересня 1945-го і в 1946 році вже фактично примусово

проводили переселення, – продовжив проф. Володимир Серeda. На цьому, однак, зловісна депортація не закінчилася. У 1947 році злочинна за своєю суттю влада, вже в межах комуністичної Польщі, депортувала в рамках операції «Вісла» з прабатьківських земель на північ і захід країни майже 150 тисяч українців. І це ще не був кінець. У 1948–1951 роках, у рамках передачі територій Польщі, було депортовано до України понад 40 тисяч українців.

Учасниками львівського скорбного віче були й очільники Львівщини та Львова. Голова Львівської обласної державної адміністрації Маркіян Мальський сказав, зокрема: «Під відкритим небом, на очах у Тараса Шевченка ми зі скорботою згадуємо тих, кого позбавили рідної домівки. Сотні тисяч людей втрапили все, про що мріє кожна людина, – спокій, рідну домівку, маму, батька, своїх рідних, з якими хотіли б жити разом... Ми пам'ятаємо, чий долі були зруйновані тоталітарним режимом. Не раз намагалися знищити наш народ, але він не здався. І я вірю, що не здасться. Допоки ми навчаємо наших дітей берегти власну історію, на Україну чекає краще майбутнє. Переселення, репресії – ці слова чорними нитками виткані на сторінках нашої історії».

Голова Львівської обласної ради Олександр Ганущин не має сумніву, що «примусова депортація мала ознаки армійських операцій – її організували швидко, у межах двох годин давали зібратися».

– Якщо зробити рейтинг злочинів більшовицького режиму проти українців, то в п'ятірці, поруч із геноцидом, голодоморами й жакіттями II Світової війни, однозначно було б так зване «добровільне виселення», – наголосив він. – Кого не встигли вигнати тоді, вигнали з батьківщини в інші періоди, які ми теж вшановуємо на Львівщині, але, на жаль, не всі їх як слід вшановують в Україні. Маю на увазі операцію «Вісла», яку провели з українцями ще

в більш витончений спосіб, зі зброєю в руках... Я сподіваюся, що теперішня Верховна Рада України, як і минула, яка встановила День депортованих, вшановуватиме пам'ять депортованих українців належним чином...

У львівському віче взяв також участь заступник голови міста Андрій Москаленко. Він переконував, що ці трагічні сторінки історії «завжди будуть з нами».

– Націю не можна побороти, – наголосив він, – той дух, який є в Україні, не можна здолати – це показує і теперішня ситуація з агресією Росії. Розуміймо, що майбутнього не може бути без пам'яті про минуле. Лише пам'ятаючи і віддаючи належне кожній, навіть найтрагічнішій, сторінці нашої історії, зможемо мати майбутнє.

Загалом, за підрахунками проф. Володимира Середи, з автохтонних земель було депортовано майже 700 тисяч українців. За права цих депортованих та їхніх нащадків змагається роками об'єднання «Закарпаття» та інші організації. Вони ставлять вимогу перед державною владою України дати, як підкреслив Володимир Серeda на віче, «об'єктивну політично-правову оцінку цьому злочину, який був депортацією за національною ознакою». Професор зачитав наступне звернення в цій справі до президента, голови Верховної Ради України, депутатів, уряду, вимагаючи надати ще живим з-посеред цих 700 тисяч статус депортованих осіб.

Закінчуючи львівське віче, депутатка Софія Федина сказала обнадійливі слова, спрямовані до всіх українців: «Наш біль зробив нас сильнішими, наш біль дав нам можливість вижити, коли все було проти нас. Давайте ж цей біль, це обурення, ці всі слізи, які проліті за 75 років, акумулюємо, щоб показати всім українцям, якими ми можемо бути згуртованими, безкомпромісними й непереможними. Ми реально перемогли за ті 75 років. Тож перестаньмо плакати та здобудемо свою спільну українську перемогу». ■

Степан МІГУС

ПОДІЇ

Володимир В'ятрович, голова УІНП, лідери Об'єднання «Закерзоння» та духовні отці перед покладанням вінків до хреста на алеї Героїв Небесної сотні, 9 вересня

Щоб закерзонців почули на печерських пагорбах

В Україні вперше на державному рівні вшанували роковини депортації українців із Польщі

Товариства депортованих надсянців, холмщан, лемків і бойків зібралися в столиці, щоб не тільки нагадати про пережите і вшанувати пам'ять. Вони наполегливо звертаються до київської влади: дайте нарешті оцінку нашого переселення в 1944–1951 роках, законодавчо визначте наш статус, започаткуйте програму відновлення української спадщини у Польщі. Ні президент України, ні голова Верховної Ради, ні уповноважена з прав людини пам'ятні заходи не відвідали. Біль закерзонців розділили тільки поодинокі представники депутатського корпусу на чолі з Миколою Княжицьким. Переважно це нащадки депортованих українців і кримських татар.

Впонеділок, 9 вересня, у Києві упродовж усього дня тривали меморіальні заходи на вшанування 75-х роковин початку депортації українців з Лемківщини, Любачівщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшся, Західної Бойківщини у 1944–1951 роках. Тоді близько 700 тисяч українців позбавили рідних домівок. 9 вересня 1944 року в Любліні УРСР та Польща уклали угоду про «взаємний обмін населенням». Виганяли українців з Польщі, а поляків — з України. «Добровільне переселення» з «рівноцінним відшкодуванням майна» обернулося колгоспним рабством, голодом та злиднями, роками приниження та поневірянь без права повернення на рідні землі.

Нагадаємо, що торік Верховна Рада України встановила другу неділю вересня Днем пам'яті примусового виселення із Закерзоння. Головним організатором пам'ятних заходів став Український інститут національної пам'яті.

День розпочався круглим столом «Відновлення національної пам'яті про злочин тотального виселення українців—автохтонів з історичних земель». З доповідями в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка виступили відомі історики Володимир Сергійчук, Юрій Шаповал, Юрій Сорока, Роман Кабачій та інші.

Особливий інтерес викликали історичні факти та свідчення, які стосувалися депортації. Декан історичного факультету, доктор історичних наук Іван Патриляк привідкрив закулісся Люблінської угоди, підписаної 75 років тому урядами Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польським комітетом національного визволення. За словами дослідника, рішення про виселення українців до УРСР, а поляків — до Польщі, приймалося з ініціативи Сталіна ще в 1943 році на зустрічі трьох лідерів у Тегерані. «Сталін свідомо пішов на такий крок. Приймаючи рішення про депортацію українців з їхніх етнічних земель, він вирішував свої геополітичні питання. Він легко міг провести кордон на власний розсуд, міг провести цю лінію західніше, щоб не лише Львів, але й інші міста були б українськими. Але він хотів тримати на гачку і польських комуністів, і українських», — вважає історик. На його думку, кремлівський тиран дуже любив, щоб його маріонетки підписували угоди між собою. «В такій ситуації Сталін виступав як миротворець, так він скидав із себе відповідальність за трагедії, що слідували за цими кроками. Так він маніпулював союзниками, пояснюючи, що

▲ Закерзонська свічка пам'яті вперше на Майдані Незалежності запалена 8 вересня 2019 року

Кремль тут ні до чого. Таку саму політику проводить зараз Владімір Путін, розказуючи світові про начебто самостійні рішення Донецької народної республіки і Луганської народної республіки», — провів аналогію Іван Патриляк, онук переселенців з Сяніччини.

Учасники круглого столу ухвалили резолюцію, згідно з якою вони вважають за доцільне клопотати перед вищою владою в Україні про визнання насильницького переселення українців з Польщі до УРСР, проведеного відповідно з угодою від 9 вересня 1944 р., актом геноциду проти українського населення Закерзоння. Наступним пунктом резолюції є започаткування державної програми відшкодування втраченої українським населенням під час переселенської акції власності та започаткування державної програми відновлення українських культових споруд, цвинтарів та пам'ятних місць у Польщі.

По завершенні круглого столу заступник голови Українського інституту національної пам'яті Володи-

мир Тилішак відкрив виставку «ВИГНАННЯ. До 75-х роковин початку депортації українців з Лемківщини, Любачівщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшся, Західної Бойківщини». Пересувний проєкт складається з 18 банерних стендів. У фотографіях, документах, картах і діаграмах бачимо історію найзахідніших регіонів українства. Висвітлені передумови, хід та наслідки депортацій. «Над виставкою працювало гроно відомих дослідників Закерзоння. Окрім Києва, вона експонуватиметься також у Львові та інших містах України. Бажають її бачити також українці за кордоном», — зазначив редактор виставки Роман Кабачій.

На алеї Героїв Небесної сотні кілька сотень осіб з різних міст України зібралися на мітинг-реквієм та молебень біля Пам'ятного хреста жертвам Голодомору та політичних репресій в Україні. Багаточисленними були делегації з Івано-Франківщини та Львівщини, зокрема, представники суспільно-культурних товариств зі Львова на чолі з головою Об'єднання «Закерзоння» Володимиром Середою, головою Львівського регіонального суспільно-культурного товариства «Надсяння» Соломією Риботицькою, головою ЛОСКТ «Холмщина» Іриною Гринь, головою ЛСКТ «Любачівщина» Богданом Парадовським та інші. Прибули також товариства холмщан із Волині. Організатор заходу — голова Київського правозахисного ветеранського товариства «Холмщина» Степан Романюк — підкреслив, що найбільш терміновим питанням для депортованих та їхніх нащадків є праця з депутатським корпусом задля ухвалення у парламенті Закону про злочин депортації.

Володимир Середя зачитав звернення 11 товариств закерзонців, адресоване президенту і голові ВР. Ключові слова документа: «Домагаємося об'єктивної політичної і правової оцінки виселення українців з прабатьківських земель як депортації за національною ознакою та надання насильно переселеним із Закерзоння українцям статусу депортованих осіб».

Низку заходів продовжила пам'ятна академія в Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка. До делегацій товариств депортованих українців долучилися народні депутати, громадські діячі, медіа. Пам'ять жертв депортації вшанували хвилиною мовчання. Під час заходу прозвучало багато щемких спогадів свідків тієї трагедії.

Керівники організацій депортованих вкотре заявили, що звертаються до Верховної Ради України з вимогою прийняти закон про визнання депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Любачівщини, Холмщини, Південного Підляшся, Західної Бойківщини і надання статусу депортованих усім, хто постраждав від цього злочину.

«Від імені сотень тисяч людей, які втратили свою батьківщину, ми вимагаємо нині визнання правди. Правди заради їхніх мільйонів нащадків, які нині в усьому світі живуть з тавром переселенців. Таке тавро пече, — з боєм сказала голова Світової федерації українських лемківських об'єднань Ярослава Галик. — Маємо подбати про майбутні покоління, щоб ніхто ніколи і нікому не завдавав болю знищенням малої батьківщини».

У фойє театру відбулося спецпогашення художнього маркованого конверта. Державне підприємство «Укрпошта» випустило його накладом 390 тисяч примірників на вшанування 75-х роковин початку депортації українців з етнічних земель.

Завершила Пам'ятну академію драма-концерт лемківської пісні «Вигнани з Раю» Івано-Франківського національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка. Режисером вистави є народний артист України Ростислав Держипільський. На закінчення програми нащадок переселених лемків, заслужена артистка України Галина Баранкевич зі сцени звернулася до присутніх: «Депортацію українців потрібно на державному рівні визнати злочином проти людства. Всі причетні до цього мають бути покарані. Тільки так ми можемо бути певні, що страшна доля західних українців більше ніколи не повториться на нашій землі».

Чи почує новообраний український парламент звернення депортованих та їхніх нащадків? За останньою інформацією, новий законопроект стосовно подій 1944–1951 років підготовлено і зініційовано народним депутатом від «Слуги народу» В'ячеславом Рубльовим, який має коріння з Холмщини. Коли документ розглядатиметься у Верховній Раді і чи здобуде підтримку найчисленніших фракцій — поки що не відомо. ■

Надія КАЛАШ
Фото авторки статті

«Лемківська ватра» в Америці

Наприкінці червня 2019 року всі дороги вели українців-лемків в оселю Спільки української молоді (СУМ) в Елленвілі, що неподалік Нью-Йорка, де Організація оборони Лемківщини в Америці (ООЛ) провела «Лемківську ватру».

Полум'я ватри, яка розпалюється на фестивалі, зігріває присутніх як символ незнищенності лемківського роду, продовження лемківських традицій у мистецтві та культурі й передачі їх наступним поколінням.

На фестивалі точаться душевні розмови, обмін споминами, панує радість від зустрічі з родиною, друзями. На столах — смачні українські страви, приготовані добрими господарями-лемкинями.

Як завжди, багато зусиль до організації й проведення свята доклали члени першого відділу ООЛ в Нью-Йорку — Михайло Хомик, Стефан, Марися Пшибило, Юлія та Анна Тиханські, Дарек Кузьмяк, Ганя Пилип, Данієла Сим, разом із багатьма членами великої лемківської організації. За це їм усім велика честь і хвала.

З вітальним словом звернувся до присутніх голова ООЛ Марко Гованський: із побажанням успіху в проведенні лемківського свята він відкрив фестиваль.

Від комітету «Ватра» промовляв Василь Гаргай, староста «Ватри» з Пассейка, який наголосив, що це особливе свято лемківської культури, пісні й танцю вселяє силу та надію в серця лемків, є символом життя лемківського роду, зберігає їхню активність аж до наступного року, коли запалає нова «Ватра».

Учасниці танцювального колективу «Цвітка»

У 40-х роках ХХ сторіччя цим людям була заподіяна величезна кривда через примусову депортацію з рідної української землі: їх розпорошили по усьому світові. Але вражає людяність українців-лемків, згуртованість і відчуття єдиної родини.

День видався чудовим. Молодь була зайнята футболом, баскетболом, плаванням у басейні. Усі чекали на традиційне запікання поросят і концерт.

Ведучий заходу Дарек Кузьмяк виявив неабиякі акторські здібності й прекрасно показав себе в цій ролі. До речі, він також є учасником ансамблю «На Лемковині», який з великою майстерністю та душевністю виконав лемківські пісні й допоміг присутнім перенестися в рідні Карпати. В усіх піснях переплелася червоне і чорне — любов, яка не минає, і туга за рідним краєм...

Нікого не залишили байдужими запальні танці та розмаїття костюмів ансамблю «Юність» (керівник Григорій Момот) і танцювального колективу «Цвітка» (керівник Андрій Цирик).

Справжню насолоду подарували слухачам виконавці українських і лемківських пісень Ірина Лончина, Юлія Бушко, Павло Баган.

Кожен із учасників вкладав свою душу у виконання цих прекрасних українських пісень. Я не можу передати на словах, треба прийхати, послухати й відчути всю красу й чарівність української пісні та майстерність співаків.

Окрасою концерту був виступ Максима Лозинського, який під акомпанемент гітари виконав дві патріотичні пісні — «Не спи моя рідна земля» та «Пливе кача». На «біс» виступили молоді співаки Роман і Зорян Ковбаснюки. Не обійшлося без дотепних гуморесок із лемківського життя у виконанні Петра Висоцького — на такій веселій ноті закінчився концерт.

На другий день фестивалю владику Павло Хомницький відправив святу літургію.

Також цього дня святкував день народження староста «Ватри» Василь Гаргай (3-й відділ ООЛ у Пассейку). Він був щасливий та зворушений, почувши благословення від владики й урочисте багатоголосся «Многая літа» від усієї лемківської громади.

Догоріла «Лемківська ватра», але іскри від неї оселилися в душі кожного учасника свята. Кожен від серця бажав собі та один одному з Божою допомогою дочекатися в здоров'ї і мирі 20-ї «Ватри» наступного літа...

Після цього фестивалю та його символічної ватри, тепло якої освітло та зіграло душу кожного, вкотре переконаєшся в правоті слів великого поета Василя Симоненка:

*«Народ мій є, / Народ мій завжди буде,
Ніхто не перекреслить мій народ».*

Ольга Воляник

Фото надані авторкою статті

Історія однієї пісні

«Юж мі так не буде, як мі было перше...», — зворушливі слова з, мабуть, найбільш званої лемківської пісні, яка вже давно слугує своєрідною візитівкою — ба, навіть неофіційним гімном нашої Лемківщини. Лемки співають «Ой верше, мій верше» усюди — це невід'ємна складова будь-якого лемківського застілля. Проте, чи задумувалися ми, співаючи, яка історія цієї співанки?

Вперше дану пісню було зафіксовано ще в далекому 1885 році на території Закарпаття (на жаль, без зазначення більш точної місцевості). Тоді її записав Григорій Олександрович Де-Воллан у своїй експедиції, яку здійснював під орудою петербурзького «Императорскаго русскаго географическаго общества». Звичайно, вона мала свої локальні відмінності, наприклад, починалася з вигуку «гей», а не звичного нам «ой»: «Гей, верше, мій верше...», — а також складалася з чотирьох куплетів, які лише за тональністю нагадують традиційні.

Дещо згодом, у 1902 році, Іван Верхратський, у своїй фундаментальній праці «Про говор галицких лемків», навів ще декілька варіантів цієї співанки. Вони були зовсім невеличкими за обсягом і радше нагадували окремо взяті куплети-приспівки, ніж якусь цілісну пісню. Проте, хай там що, а вони показали загальнолемківське поширення «Ой, верше, мій верше», адже були записані в різних куточках Лемковини.

По-справжньому відомою співанка стала шойно тоді, коли світ побачили її аудіозаписи. Спочатку на фонографічний валик, у 1912 році (запис здійснений Осипом Роздольським у селі Ропиця-Руска), а дещо згодом, у 1928 році, вже й на грамплатівку (у Нью-Йорку, на всесвітньовідомій студії «Columbia»). Крім цього, у 1918 році Климентій Квітка, чоловік Лесі Українки, записав у Києві «Ой, верше, мій верше» від жінки з села Перегримка. Він і першим поклав цю пісню на ноти.

Відтак, співанка стрімко стала однією з найвідоміших серед сотень інших лемківських співанок. Етномузикологи продовжували її фіксувати в багатьох інших селах (навіть за межами властивої Лемківщини, наприклад, серед українських переселенців у сербську Воеводину — представників першої української діаспори), композитори ж по доброму змагалися між собою у вмінні хорової обробки цього лемківського діаманта. Як наслідок, у міжвоєнний період, мабуть, не було такого сільського хору на всю Лемківщину, який б не мав «Ой, верше, мій верше» у своєму репертуарі.

Сьогоднішній варіант «Ой, верше, мій верше» завдячує своїй появі Михайлові Соболевському, композиторові, уродженцю села Костарівці, що відразу за Сяноком. Він складається з чотирьох стовпців і передає думки дівчини, яка видається заміж і переживає, що у новому домі їй вже не буде так добре, як було поруч з рідною матір'ю. Вважається, що Соболевський записав її у рідному селі.

Справжню славу співанці принесла відома виконавиця Квітка Цірик, яка, хоч і не була лемкинею, проте настільки щиро та чуттєво заспівала «Ой, верше...», що й до сьогодні більшість співачок переймають саме її варіант виконання, а українському слухачеві важко стримати сльози. (Серед української громади у Польщі та в закордонні «Ой, верше, мій верше» співали усі хори, які створив і диригував ними знаменитий маєстро Ярослав Полянський. Лемківська співанка була його життєвою енергією, яку виніс з раннього дитинства на Лемківщині — *ред.*)

Звичайно, історію «Ой, верше, мій верше» важко стисло описати в одній статті. Ця пісня давно вже стала символом всього Закерзоння, символом, який об'єднує не лише лемка з лемком, але й усіх українців. Злочинні депортації призвели до нових сенсів, які передає ця співанка — туга за рідним краєм... Та зохабме тугу, вірме, што хочкы юж так не буде, але надале буде лем ліпше! Не лем вірме, але і в'єдно робме штоси до того, прещіж мы і по гнеска зме. Попри штыкы біды, зме незламаны, за то, і завсе будеме — а з нами і наша культура, сьпіванка, бесіда... ■

Максим РАВЛЮК

Історія

Змова двох «мрійників»
із «тверезими головами»

(Петлюра – Пілсудський)

Вперше вони зустрілися 9 грудня 1919 року, через два дні після того, як Петлюра прибув до Варшави. «У польській столиці, – пише історик Віктор Савченко, – колишній лідер Української Народної Республіки опинився наче в клітці, під наглядом польських спецслужб, у повній владі диктатора Пілсудського». Останній, прийнявши Петлюру, проговорив із ним усю ніч – «із восьмої вечора до п'ятої години ранку вони поринали у спогади, політичні мрії».

Азгадувати було що: якщо порівняти біографії двох вождів, то в них чимало спільного, хоча, ясна річ, є й певні відмінності. Юзеф Пілсудський був майже на дванадцять років старшим за Симона Петлюру, хоча обидва з'явилися на світ далеко від російських столиць – Санкт-Петербурга і Москви, перший в селі поблизу Вільна (нинішнього Вільнюса), другий – у провінційній Полтаві. Народилися в багатодітних родинах, небагатих, але чесних. Батьки Симона – міщани із козацьким корінням, Юзефа – шляхтичі, з аристократичним. Можливо колись їхні далекі предки воювали між собою, та дійсність примирила, зробивши поляків і українців підданими Російської імперії. Симон і Юзеф намагалися отримати якусь освіту, але не закінчили навчальних закладів – перший був виключений із Полтавської духовної семінарії, другий – із Харківського університету, де намагався здобути фах лікаря. Надолужували втрачене самоосвітою, багато читали, писали, знайомилися із життям різних верств населення, знали різні мови і культури. Рано включилися в революційну діяльність, стали послідовниками вчення Карла Маркса, хоча пізніше й розчарувалися в ньому. Пілсудський у 1892 році став одним із засновників Польської соціалістичної партії (ППС), Петлюра в 1905-му – Української соціал-демократичної (УСДРП). Революціонери міняли місця проживання, рятуючись від арештів та переслідувань, видавали партійну пресу, розповсюджували її серед населення. Пілсудський, крім того, організував ще й бойові дружини, які грабували банки, щоб знайти кошти «для революції». Світову війну обидва зустріли з надією, що вона приведе до краху імперій та появи незалежних держав – Польщі й України.

Коли ці імперії дійсно розвалилися, Петлюра і Пілсудський стали провідними державними діячами в своїх країнах. Вони не мали фахової військової освіти, але здобули потрібні знання на практиці. Пілсудський створив Польські «легіони» і став їх «Комендантом». Петлюра – Української військової частини і очолив Генеральний військовий секретаріат. Потім, майже водночас, в листопаді 1918 року очолили держави: Пілсудський став «Начальником Польської республіки», а Петлюра – одним із керівників Директорії і Головним отаманом військ УНР. Польщі пошастило більше – її потяг до незалежності підтримали Велика Британія, Франція і США. До України ж поставилися як до «Попелюшки» Європи. Над Варшавою переможно тріпотів біло-червоний прапор, а жовто-блакитний Петлюра возив із собою, встановлюючи там, де тимчасово знаходився його уряд і штаб. Тому, напевно, більшовицькі агітатори, насміхаючись над Головним отаманом,

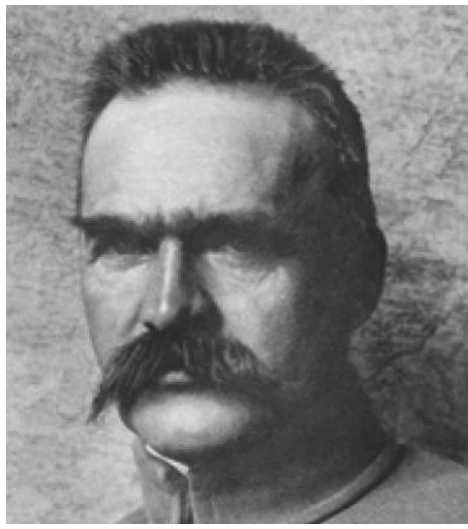

▲ Симон Петлюра

згадували сатиричний куплет: «У вагоні – Директорія, під вагоном – територія». Але у більшовиків на той час теж не було стабільності: в часи визвольних змагань (1917-1921 роки) ситуація змінювалася щомісяця і навіть щодня. Слова «Знову влада міняється!» із популярного фільму «Весілля в Малинівці» не вигадані, а реальні.

Юзеф Пілсудський чудово розумів, що спокій на «wschodnich kresach Państwa Polskiego» (східних окраїнах Польської держави), як і стабільність взагалі, в значній мірі залежить від того, хто буде її сусідом. Пілсудський хотів би відновити «Річ Посполиту» в кордонах 1772 року, але ситуація в Європі після закінчення Першої світової війни була іншою, ніж в кінці XVIII століття. Радянська Росія стала дестабілізуючим фактором: Пілсудський боявся і ненавидів її, бо знав «про плани Леніна пройти збройною силою через польські землі до Центральної Європи, аби викликати там пролетарську революцію». Для керівника польської держави значно кращим було суцільство незалежної України як буферної держави між ним і Росією. Заради цього він погоджувався розпочати «похід на схід», щоб розгромити більшовиків, «поки вони не зміцніли».

Це влаштовувало і «мрійника» Симона Петлюру: він робив все можливе для «якнайшорішого налагодження польсько-українських відносин». Військовий, а потім і державний керівник України (голова Директорії УНР із лютого 1919 року) хотів врятувати Україну за допомогою Польщі. Для Петлюри будь-яка Росія – чи «біла», чи «червона», була смертельно небезпечна. Він мріяв про утворення комбінації «союзу проти Росії», до якої, крім Польщі, увійшли б інші новоутворені держави – Литва, Латвія, Естонія... «Коли за допомогою Польщі ми дістанемо зброю, то шастя військове тоді перейде на наш бік, – писав Петлюра в жовтні 1919 року до дипломатичної місії УНР у Варшаві, – а се наблизить можливість вступу до такого союзу Кубані, Грузії і Азербайджану... Буде реалізовано таким чином систе-

▲ Юзеф Пілсудський

му коаліції Балтійсько-Чорноморських держав». Історичні реалії, на жаль, повторюються через сто років: новоутворені держави Європи, залежні колись від Росії, знову шукають можливості для захисту від її агресивності. Суть нинішніх подій та ж сама: прагнення відстояти свій суверенітет та незалежність в протистоянні з державою великих імперських амбіцій та експансіонізму.

Напередодні 20-х серйозною перешкодою для зближення УНР та Польщі були претензії останньої на Західно-українські землі.

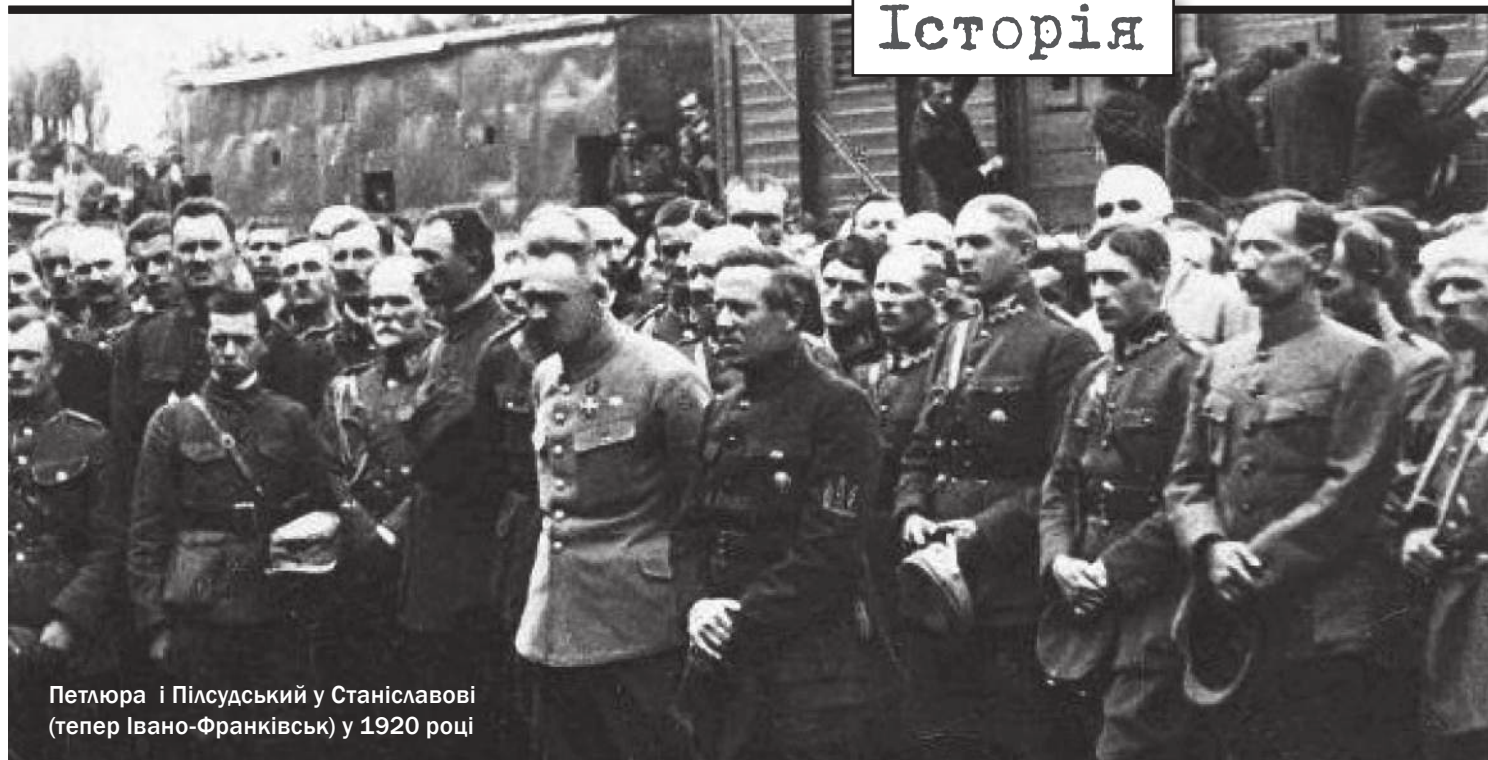
” Для здійснення заключення мирного договору... – писав Петлюра у вже згаданому листі до дипломатичної місії УНР, – ...в разі потреби можна йти на уступки, зважаючи на наше тяжке становище.

Таким чином, керівник УНР – фактично вже не існуючої держави – погоджувався поступитися частиною державних територій, щоб відновити її. Це був тоді єдиний можливий вихід: зберегти хоча б щось, аби не втратити все! Внаслідок довготривалих і напружених переговорів 21-24 квітня 1920 року у Варшаві були укладені політична і військова конвенція між Україною і Польщею. В першій із них Річ Посполита визнавала незалежність УНР і владу над нею Директорії, визначався кордон між обома країнами по річці Збруч, бралися взаємні зобов'язання у міжнародних, економіко-торговельних і національно-культурних питаннях. У другій – польські і українські війська об'єднувалися у військовий союз і мали діяти згідно «проти совітських військ на теренах Правобережної України». В обох конвенціях було вказано, що Україна і Польща зобов'язуються тримати їхні тексти «в тайні».

Невдовзі голова Директорії і Головний отаман військ УНР Симон Петлюра звернувся до народу України з відозвою, в якій заявив, що «тепер

Українська армія буде битися не одна, а разом з армією дружньої нам Республіки Польської проти червоних імперіалістів, які загрожують також і вільному життю Польського народу». У відозві жодного слова не було про те, яку дорогу ціну заплатить Україна Польщі, відмовившись на її користь від Галичини і Західної Волині. «Петлюра сподівався, – пише історик Володимир Сергійчук, – що згодом його урядові вдасться повернути втрачені території соборній Українській державі, й розраховував на те, що справжні патріоти зуміють оцінити ті незаперечні вигоди, які давав санкціонований ним пакт...». Ним зберігалася з таким трудом виборена державність разом з історичним центром – Києвом і армією УНР, готовою встати, в разі потреби, на захист України. «Думаю я, – писав незадовго до смерті Петлюра, – що шлях до Української Державності стелиться через Київ, а не через Львів. Тільки тоді, коли Українська Державність закріпиться на горах Дніпра і біля Чорного моря, тільки тоді можна думати, як про реальну річ, про збирання Українських земель, захоплених сусідами. Інша політика – це мрії, нереальні комбінації, що приведуть до того, що ніякої України не буде». Ці слова великого державника є надзвичайно актуальними і в наш час. Сто років тому багато хто із «патріотів України» вболіваючи, можливо цілком широко, за «втратами», звинувачував Петлюру у «зраді», в тому, що він «продав» Галичину полякам. В цих звинуваченнях проявилися швидше емоції, ніж реальне сприйняття ситуації із врахуванням складного становища на сході Європи в 20-х роках XX століття. Пізніше, в 60-х роках, колишній член Центральної Ради Тиміш Олесіюк, оцінюючи історичне значення Варшавського договору, вказував, що всупереч тому, що в ньому було «багато позитивного і негативного... але одне безсумнівно – він є в нашій історії дуже важливим поворотним пунктом...». А його головні керманічі обох держав – ці «мрійники» Петлюра і Пілсудський «мали цілком тверезі голови». Останній, як і його український «kolega», приховував факт переговорів і підписання Варшавського договору від широкої громадськості, бо «більшість партій Польського парламенту була проти походу в Україну». Вони остерігалися «самостійної України» під боком у Польщі, бо 7 млн. українців «залишалися під Польською окупацією». Однак, «начальник Польської держави» не звернув уваги на опозицію. Переможною війною на сході він хотів не тільки зміцнити свій особистий авторитет, а й підняти Польщу, добитися, щоб вона «випередила сусідів» й стала «приваблюючою силою, гарантуючою нехай і не дуже швидкий, але спокійний і правовий розвиток».

Історія

Петлюра і Пілсудський у Станіславі (тепер Івано-Франківськ) у 1920 році

Змова двох «мрійників» із «тверезими головами»

Продовження з 9 сторінки

Обох державних діячів єднало одне прагнення — відродити й зміцнити свої держави, добитися їхнього процвітання у «величезному хаосі і послабленні напруженості, які охопили після війни всю Центральну і Східну Європу». Варшавський договір для обох країн, як відзначив уже згаданий Тиміш Олесіюк, «мав не засадниче, а лише тактичне значіння. Він давав обом сторонам на той момент конкретне рішення проблеми продовження збройної боротьби проти Москви. До засадничих ідей Польсько-Української співпраці обидва суспільства ще не були готові». Польське суспільство, крім того, отримувало певні переваги: договір «накладав на Україну лише обов'язки..., а полякам давав усі права і привілеї». Однак, для Петлюри, який прагнув за всяку ціну перемогти більшовиків і повернути втрачену владу над Україною, це вже не мало ніякого значення. Основне — здобути головний приз, Київ, а там, вважав Головний отаман — історія розсудить!

26 квітня 1920 року польські війська і дивізії Петлюри рушили в Україну, під біло-червоними і жовто-блакитними прапорами, із давнім історичним гаслом «За вашу і нашу свободу!». Загальна численність трьох польських армій (2-ї, 3-ї і 6-ї) — 76 тисяч чоловік, українських дивізій — близько 8 тисяч. Стрімкий поступ союзників дав можливість розбити дві радянські армії (12-ту і 14-ту) і вже 6 травня увірватися до Києва.

Невдовзі до української столиці прибув і сам Пілсудський, який з балкону готелю «Континенталь» запевнив киян у «вічній дружбі польського та українського народів». Петлюра приїхав до Вінниці, тимчасового державного центру УНР, а пізніше (21 травня) до Києва, де його зустріли із великими почестями, почесним Польським караулом та оркестром. На другий день на Хрещатику відбувся військовий парад, який прийняли Петлюра, як Головний отаман військ УНР і голова Директорії, і генерал Ридз-Смігли, командувач Польських військ в Україні. В цей же час поляки, охоплені патріотичним піднесенням, висипали на вулиці Варшави із плакатами в руках: «Вільно, Мінськ, Київ, Каменец-Подольскі — до Польські!». «Марево кресув всходніх, дорозбрових» засліпило польське суспільство, — пише в своїй монографії про Петлю-

ру Володимир Сергійчук. — Передчасні тріумфи і парадні дефіляди війська обернулися неспроможністю стримати контрнаступ більшовиків, і польська армія, яка, увійшовши до Києва, далі не хотіла воювати, покотилася аж до Варшави». Трохи більше місяця втрималися поляки у Києві. Петлюра, який був там фігурою скоріше «декоративною», ледве встиг сформувати новий уряд на чолі із праворадикальним діячем, педагогом та істориком В'ячеславом Прокоповичем (26 травня), із яким відразу ж відбув до Вінниці.

11 червня останні польські загони 3-ї армії генерала Ридз-Смігли залишили столицю України. Весь південний Польський фронт почав відступати. Протягом червня-липня 1920 року радянські війська захопили значну територію, а частини радянського Західного фронту командарма Тухачевського 13 серпня опинилися перед Варшавою. Це вже було смертельно небезпечно для самого існування польської держави.

І тоді поляки створили «уряд національної оборони» на чолі з Вінценті Вітосом. Всі верстви польського суспільства об'єдналися навколо гасла захисту Варшави і «Ойчизни». 14-16 серпня в бій були кинуті всі наявні резерви — війська під командуванням генералів Люціана Желіговського, Владислава Сікорського, самого Начальника держави Юзефа Пілсудського. Три серпневі дні 1920 року увійшли в історію як «диво на Віслі». Армії червоних, що рвалися до столиці Речі Посполитої, були вщент розбиті.

12 вересня розпочався новий наступ польських і українських військ. Поляки знову захопили Галичину і Західну Волинь, а в жовтні 1920 року навіть увійшли до Мінська. Українські війська зайняли Чортків, Кам'янець-Подільський, Проскурів. «Однак чим далі від Варшави, тим більше спадала напруга в рядах наступаючих, — пише польський історик Збігнєв Залуський в своїй праці «Шлях до достовірності». — Полки, котрі виграли битву за Варшаву, не хотіли битися за Мінськ. Країна, яка підтримала оборону, не підтримала агресії. Просто вона дуже заморилася. Адже для поляків йшов вже сьомий рік війни».

Петлюра в цей час ще мав надію повернутися до влади в Україні. Він звернувся із закликом до повстанців напасти на загони Червоної армії, руйнувати залізниці й мости, здійснювати ди-

версії, знищувати «комісарів, чекістів, агітаторів». 16 жовтня Петлюра призначив лояльніший до себе «правий уряд», який очолив юрист і дипломат, один із авторів Варшавського договору Андрій Лівицький. А на початку листопада 1920 року Головний отаман планував розпочати загальний наступ наявних у нього сил. Однак, вже 9 листопада отримав «невтішні вісті про підписання попереднього миру між Варшавою і Москвою і про розгром армії Врангеля в Криму». В середині листопада Петлюра «ще намагався контратакувати, але в результаті зустрічних боїв утратив зв'язок і управління своїми військами». 21 листопада відбулася остання битва біля села Писарівка, в якій взяло участь близько двох тисяч кіннотників УНР, котрі прикривали відхід армії й уряду за Збруч. Увечері того ж дня останній загін петлюрівців залишив Україну.

Трирічна боротьба за незалежність, яку вели Симон Петлюра та його соратники, скінчилася. Більшість українців не підтримала цю боротьбу, вимучена державністю, ледь зародившись, померла й лишилась тільки на папері та в мріях українського «Болівара».

Останні гвіздки в труну державності України були забиті в Ризі у березні 1921 року, де представники Польщі і радянської Росії підписали мирний договір: згідно з його умовами, вони поділили українські землі, так, як це зробили в Андрусові дипломати Речі Посполитої і Московського царства в далекому XVII столітті. Тому історики інколи називають Ризький договір «новим Андрусовим».

А як склалася особиста доля обох учасників політичної «змови 1920 року», «мрійників» із «тверезими головами» Петлюри і Пілсудського? Перший зрозумів, що для свого колишнього «союзника» він вже не представляє ніякої цінності. Деякий час Петлюра перебував в Польщі, майже у нелегальному становищі, потім, побоюючись, що його можуть передати радянській Росії, перебрався далі на Захід. 31 грудня 1923 року він виїхав до Австрії, потім — до Угорщини, Швейцарії. І, нарешті, у жовтні 1924 року оселився в Парижі, де організував видання тиж-

невика «Тризуб» і продовжував виконувати «обов'язки» керівника неіснуючої держави. Французька влада, щоб не ускладнювати відносини з Москвою, попередила Петлюру, що він не повинен займатися «публічною політикою» і має вести життя приватної особи. Люди, які відвідували його, згадували, що Петлюра з дружиною і донькою «живе вбого». Певно тому, що на відміну від багатьох сучасних можновладців, вболівав за державу, а не за себе. Ще у Варшаві, залишившись без засобів для існування, почав розпродавати особисті речі і навіть продав військовий мундир.

Пілсудський, на відміну від нього, свій мундир зберіг і навіть прикрасив його погонями першого Маршала Польщі, які отримав за перемогу під Варшавою в 1920 році. Деякий час (до грудня 1922 року) ще очолював Польську державу, потім почав вести життя приватного громадянина. Був двічі одружений, мав двох доньок від останнього шлюбу. У вільний час любив розкладати пасьянс. Ще в 1909 році, розкладаючи карти, загадав бажання стати «диктатором Польщі». Однак, в першій половині 20-х (після відставки) він став втрачати свій вплив в «Паньстві»: мав багато ворогів і недоброзичливців, бачив своє нестабільне становище, відчував невпевненість в майбутньому.

Травень 1926 року зіграв вирішальну роль в житті Петлюри й Пілсудського. Останній, скориставшись підтримкою вірних йому військ, 12 травня здійснив державний переворот. На дев'ять років він став диктатором Польщі, двічі займав посаду голови Ради Міністрів (в 1926-1928 і 1930 роках), був військовим міністром і генерал-інспектором Війська польського (в 1926-1935 роках). Намагався «оздоровити» економіку Польщі, добитися стабільності в суспільстві. Турбували його стосунки з більш могутніми сусідами: в 1932-1934 роках Польща уклала договори з СРСР і Німеччиною «про ненапад». Життя Петлюри обірвалося через 13 днів після перевороту Пілсудського — 25 травня 1926 року. Його вбивця Шварцбард, ймовірно, радянський агент, був визнаний Паризьким судом «терористом-одинаком» і виправданий. Поховали Симона Петлюру на цвинтарі Монпарнас у Парижі. Пілсудський пережив Петлюру майже на дев'ять років, однак вони були нелегкими для нього. В останні роки життя тяжко хворів: лікарі зробили висновок, що в нього рак. Однак диктатор від операції відмовлявся. За спогадами ад'ютанта Лепецького, він заявляв, що «лікарі — огидний народ, мерзотники, пройдисвіти, негідники». Помер Пілсудський 12 травня 1935 року і був похований з усіма державними почестями у Краківському замку Вавель.

Пройде декілька років і нові «змовники», але вже не з «тверезими головами» — Гітлер і Сталін, вирішуватимуть долю Польщі. У вересні 1939 року німецькі, а потім і радянські війська нападуть на створену Пілсудським державу, а «союзники» Велика Британія і Франція кинуть її напризволяще, як свого часу Пілсудський кинув Петлюру. Мине ще декілька років і отримають свою відплату агресори — спочатку СРСР (за Польщу, Фінляндію та Прибалтику), а потім Німеччина (за усю Європу). За все доводиться відповідати як людям, так і цілим народам, державам. Бо, безумовно, є вища сила, яка дає адекватну відповідь за добро і зло. Ця сила непідвладна державі чи окремій людині, якою б могутньою вона не була. І таких прикладів в історії людства достатньо. ■

Анатолій ШОРОХОВ,
історик

КУЛЬТУРА

«Українське етно» в польській столиці

«Якщо вишиванку, яку українці зберегли під час виселення, хтось із їхньої родини збирається викинути до смітника, то передайте такий одяг мені», – говорить Марія Туцька з Перемишля.

Вишиваний одяг з її колекції був презентований 15 вересня у варшавському центрі «Łowicka». Саме там Об'єднання українців у Польщі, з нагоди 28-ї річниці Незалежності України, організувало захід «Українське етно».

У рамках свята відбувся концерт українських пісень польсько-українського прикордоння й традиційних українських народних танців у виконанні гурту «Крайка» та групи народного танцю «Аркан» із Перемишля. На сцені проведено також етнопоказ оригінальних народних костюмів із Надсяння й Лемківщини. Їх презентували онуки та правнуки переселенців із цих регіонів. Демонструвалися й вишиванки з різних регіонів України.

Центральним елементом події стала виставка з вишивками та тканинами. Це оригінальні вишивані сорочки, фартушки, навіть цілі костюми, скатертини, які українці забрали із собою під час акції «Вісла 1947». Вони знаходяться в колекції Марії Туцької з Перемишля.

– У мене в основному сорочки та одяг з Надсяння, Бойківщини й Лемківщини. З таких сіл, як Хотинець, Торки, Явірник-Руський, Команча, – перераховує власниця колекції.

Розповідає, що все почалося ще в дитячі роки, коли отримала свою першу вишиванку. Це була сорочка рідної сестри батька Марії Туцької.

– Іншої сорочки в мене не було. Коли запитала тітку, звідки ця річ, вона сказала, що це єдине, що має з рідного села Гути Поруби. Збереглася тільки тому, що не згоріла, коли підпалили хату. Моя тітка була тоді у школі в Сяноці й мала цю вишиванку із собою, – розповідає перемишлянка.

У колекції Марії Туцької – не лише вишивані сорочки. Це, зокрема, скатертина, яку вишивала одна з ув'язнених у Фордоні. Подібна історія у дитячого

каптана. Вишила його молода мати для свого сина, який народився в тюрмі у Львові, а його батька раніше розстріляли. Коли в матері забрали дитину й віддали до дитячого будинку, завдяки записці, яку жінка викинула через вікно, дитину вдалося викрасти. Малюка перевезли через кордон до Перемишля, а потім до діда у Краків. Мати, будучи в тюрмі, хотіла залишити щось для своєї дитини, щоб це мало зв'язок з українською культурою. Зі своєї сорочки вишила для сина кафтанчик.

– Після повернення із заслання з Сибіру ця українка оселилася в Перемишлі. Тут вдруге одружилася. Перед смертю передала цей дитячий кафтанчик мені, – говорить Марія Туцька, яка почала колекціонувати сорочки після завершення навчання.

– Про це знали перемишляни й почали мені приносити свої сорочки, щоб ті не пропали, тому що їхніх дітей вони

вже не цікавили, – говорить діячка з Перемишля.

Подібну колекцію має Іван Сирник у Щеціні. Український діяч говорив колись, що знайшов вишиванку на смітнику. Комуś із родини ця спадщина стала непотрібною. Траплялися також ситуації, що вишивки родина клала в домовину й ховала разом із померлими.

– Подібних історій багато. Коли я навчалася в Кракові, до української світлиці люди приносили старі книжки чи цілі бібліотеки, які члени їхніх сімей забрали із собою в 1947 році. Говорили, що батьки померли, а їх це «не цікавить», – заявляє Марія Туцька.

Після виставки у Варшаві хтось подарував пані Марії хустину, яка походить із Вербиці. До її колекції мають потрапити також фартухи з цього села. Діячка ОУП звертається з проханням: якщо комуś старі вишиванки не цікаві, можна передати їх до її колекції.

– Може, колись зробимо в Народному домі постійну експозицію одягу, який мені вдалося зберегти. Якщо родина не дбає про таку спадщину, то, на жаль, із кожним відходом старшого покоління українців ці речі пропадають, – заявляє вона.

Тут варто сказати, що за останні роки помітно збільшилося зацікавлення вишиванками серед молодшого покоління українців у Польщі. Це особливо видно під час Різдва або Великодня в церквах. Також усе більше осіб одягають вишивані сорочки на День вишиванки.

– Завдяки такому дню, який ми відзначаємо в нашій школі, деякі учні приходять одягнені в старовинні сорочки і навіть цілі костюми, збережені їхніми прадідами, – зазначає українська діячка, яка навчає в «шашкевичівці». Вона звертає увагу, що така сорочка – це свого роду генетичний код.

– У нас на прикордонні є багато людей із українським корінням. Дехто про це не знає або не хоче знати. Навіть є такі серед осіб у самоврядуванні. Колись, будучи депутатом міської ради в Перемишлі, на засідання я прийшла у вишиванці. Один із депутатів підійшов до мене й промовив: «Коли я врешті-решт свою сорочку одягну». Таких поляків, які соромляться або бояться одягнути свою вишиванку, в нас багато.

Головний організатор варшавського заходу – Об'єднання українців у Польщі, а ініціаторкою і реалізаторкою є насамперед Стефанія Лайкош. Серед офіційних гостей «Українського етно» були: перший секретар Посольства України в Польщі Віталій Білий, колишній радник президента Польщі Генрик Вуец, колишня депутатка Ради міста Варшави Людвіка Вуец, голова ОУП Петро Тима, голова фонду «Наш вибір» Мирослава Керик, перший голова об'єднання Юрій Рейт, польська публіцистки Іза Хруслінська та Богуміла Бердиховська, які багато років підтримують українську громаду та інші. ■

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Фейкньюси, інформаційна війна, праві рухи, фемінізм та екологія

Фільми, які можна буде подивитися в Перемишлі на фестивалі «Watch Docs»

4–6 жовтня, з п'ятниці до неділі, в Народному домі в Перемишлі вже втретє відбуватиметься перегляд фільмів у рамках 17-го Виїзного кінофестивалю «Watch Docs: Права людини в кіно». На глядачів чекатиме п'ятнадцять документальних фільмів та дві тематичні зустрічі. Перша відбуватиметься в п'ятницю о 19:30 під заголовком «Інформаційна війна». У ній візьмуть участь Марек Трошинський («Collegium Civitas» Варшава) та Войцех Покора (stopfake.org.pl), модератором буде Анна Гмітерек-Заблоцька (ТОК fm). Друга зустріч запланована на суботу о 19:45, а її тема звучить: «Уявімо собі завтрашній день. Права людини в Польщі майбутнього». Дискусія пройде за участю Данути Пшивари (Гельсінський фонд прав людини), модеруватиме її Анна Домбровська («Ното Faber» Люблін).

Про найцікавіші фільми фестивалю зі своєї точки зору розповідають два давні волонтери Народного дому та «Watch

Docs» у Перемишлі, які також причетні до програми події. Теодор і Максим спершу оглядають усі стрічки, запропоновані головним організатором заходу – Гельсінським фондом прав людини, а потім разом із координаторами фестивалю на місці, тобто управлінням гуртка ОУП, вирішують, які фільми було б цікаво показати в Перемишлі.

– Ми обрали чимало фільмів, певною мірою об'єднаних темою інформаційної війни, фейкньюсів, які пояснюють вплив інформації на людину та механізми дії пропаганди, – розповідає Теодор. – Саме з таких фільмів розпочнеться наш перегляд у п'ятницю.

– У суботу насичену програму відкриє фільм «Співати» (пол. «Śpiewać»), – додає Максим. – Він розповідає історію вчительки співу з сибірської Республіки Тува, яка вчить техніки традиційного для їхньої культури горлового співу. Винятковість ситуації полягає в тому, що цим займається жінка, попри те що така манера співу характерна

виключно для чоловіків. Це кіно на феміністичну тематику.

– Фільми другого дня фестивалю, – продовжує Теодор, – будуть зачіпати актуальні політичні теми, адже чимдалі зростає популярність правих політичних рухів у Європі. Побачимо стрічку «Добра зміна» (пол. «Dobra Zmiana») про теперішню польську політичну арену. Це кіно намагається показати дві протилежні сторони: «кодовців» – з одного боку та парамілітарні праві організації – з другого. Фільм «Коли настане війна» (пол. «Kiedy nadejdzie wojna») розповідає про зміцнення правих рухів у Чехії, до яких приєднуються щораз молодші люди, зразу після здобуття середньої освіти.

– «Ніч над Нью-Йорком» (пол. «Noc nad Nowym Jorkiem») також вписується в цей контекст, хоча розповідає не про сучасну ситуацію, а про історичну подію – віче нацистів у 1939 році в Медісон Сквер Гарден. Цей приклад виразно показує, до чого призводить діяльність

таких організацій, – констатують Максим і Теодор. – Кіно як пересторога. Те, що зараз відбувалося, вже у світі мало місце, а історія любить повторюватися.

У неділю, в останній день перегляду, можна буде побачити відому стрічку на українську тематику «Процес: Російська Федерація проти Олега Сенцова» (пол. «Proces: Rosyjska Federacja vs. Oleg Sentsov»). Під час фестивалю покажуть також фільми про екологію та вплив молодих людей на збереження чистоти нашої планети.

Весь фестиваль «Watch Docs: Права людини в кіно» відбуватиметься польською мовою. Це стосується як зустрічей, так і фільмів. Запрошуємо відвідати в ці дні Народний дім та долучитися до рефлексії на тему прав людини в нашому світі через ознайомлення з документальними фільмами найкращої якості та зустрічі зі спеціальними гостями фестивалю.

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

17-Й КІНОФЕСТИВАЛЬ

WATCH DOCS

ПРАВА ЛЮДИНИ В КІНО

ПЕРЕМИШЛЬ, 4–6 жовтня 2019

www.watchdocs.pl

Народний дім
вул. Костюшки, 5

Вхід безкоштовний

Шановні Читачі, повідомляємо, що від 1 січня 2020 року ціна газети буде 4 злотих.

Редакція «Наше слово»

Нагадуємо, що весь час збираємо матеріали до монографії українського шкільництва у Польщі 1944-2015 років.

Пропонована структура праці:

- Українське шкільництво в роках 1944-1947
- Українське шкільництво в роках 1952-1989
 - Історичний нарис
 - Початкова школа в Чахові
 - Початкова школа в Сонгнітах
 - Початкова школа в Ярошівці
 - Початкова школа в Банях-Мазурських
 - Початкова школа в Білому Борі
 - Загальноосвітній ліцей в Лігници
 - Українські класи в загальноосвітньому ліцеї в Перемишлі
 - Українські класи в загальноосвітньому ліцеї в Ґурові-Ілавецькому.
 - Педагогічний ліцей в Бартошицях
- Пункти навчання української мови
- Шкільні програми і видавництва
- Підготовка вчителів – до 1989 року
 - Вчительська студія у Щеціні
 - Українські філології
- Українська освіта після 1989 року
 - Школи
 - Пункти навчання
 - Видавництва і шкільні програми
- Підготовка вчителів після 1989 року
- Спогади і біограми вчителів

Просимо надсилати матеріали: спогади, описані світлинами, документи (або їх скани). Одночасно дякуємо всім, хто вже відгукнувся на наше прохання – частина тих матеріалів вже на сайті: www.osvita.org.pl

Документи в електронній формі можна надсилати: prosvita@o2.pl

Інші, на адресу фонду: Fundacja Prosvita, 78-600 Wałcz, ul. Okulickiego 10-14/12

Марко Сирник

Висловлюємо ширий жаль

Пані Ірині Вальницькій,
скарбникові ланки,
з приводу
відходу у вічність на 82 році життя
матері

+ Марії Вергун
(дівоче Зінко),
уродженки Вербіжа.

Єднаємось у скорботі з Родиною Покійної.
Управа ланки ОУП в Генсіках

Ольштинський відділ і ольштинська ланка
Об'єднання українців у Польщі запрошують на

XII ЗАГАЛЬНОПОЛЬСЬКІ ДНІ
УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

12 і 13 жовтня 2019 року
Театр Стефана Ярача в Ольштині

Коломийський обласний драматичний театр імені
Івана Озаркевича представить:

▶ Драму «Камінний хрест» Василя Стефаника –
режисер народний артист України Дмитро Чиборак
Велика сцена – субота 12 жовтня, 16.00. Вистава
триває 1 год. 40 хв.

▶ Драму «Мати-наймичка» Тараса Шевченка – ре-
жисер Тарас Кузик
Мала сцена – неділя 13 жовтня, 12.00. Вистава три-
ває 1 год. 35 хв.

▶ Містерію «Гуцульський рік» Гната Хоткевича –
режисер народний артист України Дмитро Чибо-
рак
Велика сцена – неділя 13 жовтня, 16.00. Вистава
триває 1 год. 30 хв.

Замовлення за номерами телефонів:
690 329 118 і 506 941 162

Огляд малих театральних форм

Я і малий театр

в Бартошицях

Сердечно запрошуємо учнів та вчителів взяти
участь у XI Воеводському огляді малих театраль-
них форм «Я і малий театр», який відбудеться
26 жовтня 2019 р. (субота) о год. 10.00 в Барто-
шицькому будинку культури.

У конкурсі можна представити різні театральні
форми: вистава, кабаре, скетч, інсценізація вірша.
Максимальний час виступу – 15 хвилин. Вчитель
може зголосити до участі одну театральну групу.
На учасників чекають гарні нагороди, грамоти та
почастунок.

Заявки просимо надсилати до 18 жовтня 2019 р.
на адресу: e-mail zespolszkolzuin8@wp.pl,
або на поштову адресу школи:
Szkoła Podstawowa nr 8 im. Łeśi Ukrainki
z Ukraińskim Językiem Nauczania w Bartoszycach
ul. Leśna 1, 11-200 Bartoszyce
тел. 530 231 207 (зміна номеру телефону)
Заявка про участь у конкурсі на сайті школи:
www.lesiabart.pl

Організатори: Товариство «Калина» та Початкова
школа № 8 ім. Лесі Українки з українською мовою
навчання в Бартошицях.

Управи відділу та гуртка в Кошаліні
Об'єднання українців у Польщі
запрошують на

Концерт
Українського чоловічого хору
«ЖУРАВЛІ»
репрезентативного хору
Об'єднання українців у Польщі

17 листопада 2019 року (неділя), год. 12.00

Кошалінська філармонія ім. Станіслава Монюшка
(ul. Piastowska 2, Koszalin)

Квитки можна купити в касі філармонії або на
«KUP BILECIK». Ціна: 50 zł – нормальний, 40 zł –
діти, шкільна молодь та пенсіонери за посвідкою,
60 zł – ціна в день концерту.

Каса філармонії: тел. 94 342 62 20, понеділок – чет-
вер в год. 11:00-15:00, п'ятниця: в год. 13:00-17:00 та
на годину перед концертом.

<https://www.kupbilecik.pl/obiekty/722/filharmonia.koszalinska/>

Організатор: Управи відділу та гуртка в Кошаліні
Об'єднання українців у Польщі.

Співорганізатор: Кошалінська філармонія ім. Ста-
ніслава Монюшка.

Спонсори: Завдання співорганізовано з бюджету За-
хіднопоморського воеводства.

Зреалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх
справ і адміністрації, Ad. Media Consulting

Дорогий Мамі, Бабусі і Прабабусі
Вербичанці

Матроні Кітчак з дому Омелан

з нагоди 95-х уродин
міцного здоров'я, багато Божих ласк,
радості на кожний день життя та многих літ

бажають
діти, внуки і правнуки

95-ЛІТТЯ

У 80-ту річницю від дня народження

Михайла Кіха

складаємо найщиріші побажання міцного
здоров'я, багато Божих ласк,
радості і всякого добра на многи і благі літа

тітка Матрона
і родина Кітчаків

80-ЛІТТЯ

5-ті Дні української музики у Варшаві

Вітольд Лютославський
і українська музика

Програма:

18.10.2019 о 19⁰⁰ – скрипковий концерт у залі Му-
зичного університету Фридерика Шопена. вико-
навці: Андрій Павлов (скрипка), Богдан Кривопуст
(фортепіано).

21.10.2019 о 19⁰⁰ – вокальний концерт у студії Поль-
ського радіо ім. Вітольда Лютославського. виконав-
ці: Оксана Нікіт'юк (меццо-сопрано), Дмитро Тава-
нець (фортепіано).

23.10.2019 о 19⁰⁰ – камерний концерт у студії Поль-
ського радіо ім. Вітольда Лютославського. виконавці:
Катерина Супрун (альт), Дмитро Таванець (форте-
піано), Оксана Нікіт'юк (меццо-сопрано), Національ-
ний ансамбль солістів «Київська Камерата», Роман
Ревакович (диригент).

Наше Слово

Adres: Redakcja „Nasze Slovo”, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.
E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl
Internet: www.nasze-slowo.pl
Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyra, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Igor
Szczerba, Anastazja Krawczuk.
Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza,
sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka
(Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor
stylistyczny – Olga Rusina, Ludmyla Goncharuk, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata,
reklama – Lesia Korostatewycz.
Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja
Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów),
Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok),
Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski),
Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam
Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: <http://www.oup.ukraina.com.pl>
Fotokład: Redakcja „Nasze Slovo”
Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.
Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa
Konto bankowe dla wpłat w PLN:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa
Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo
ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami
tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.
Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u,
w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.
Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie
www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl
lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00
lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.